

INDEX DE TERMENI

- F // 31
fabricant/producător al unei baze de date // 31
facere // 31
faci sed iure feci // 31
facies // 31
facilitarea șederii ilegale în România // 31
facilitate // 32
facilitate de credit // 32
facilitate de finanțare // 32
facilitate fiscală // 34
facilități organizate de tranzacționare // 34
facta futura // 34
facta pendentia // 34
facta praeterita // 35
facta probanda // 35
factio testamenti // 35
factio testamenti // 35
factor // 35
factorii împușcării // 35
factorii vinovăției // 35
factoring // 35
factum principis // 37
factură // 37
factură acceptată // 37
factură pro forma // 37
facultas agendi // 37
FAEGG // 37
FAIR // 38
fair dealing // 38
fair use // 38
FAK (Freight all Kinds) // 38
falangă // 38
falangetă // 38
falangină // 38
faliment // 38
fals // 42
fals pavilion // 42
fals privind folosirea emblemei Crucii Roșii // 42
falsificarea de instrumente de autentificare străine // 43
falsificarea de instrumente oficiale // 43
falsificarea de monede // 43
falsificarea de timbre sau efecte poștale // 43
falsificarea de titluri de credit sau instrumente de plată // 44
falsificarea de valori străine // 44
falsificarea documentelor și evidențelor electorale // 44
falsificarea sau substituirea de alimente ori alte produse // 44
falsificarea unei înregistrări tehnice // 44
falsul în declarații // 45
falsul în înscrisuri // 45
falsul în înscrisuri sub semnătură privată // 45
falsul informatic // 46
falsul intelectual // 46
falsul material în înscrisuri oficiale // 46
falsul privind identitatea // 47
fama // 47
familie // 47
familie de brevete // 49
familie de mărci sau serie de mărci // 49
fanatism // 49
fapt // 49
fapt administrativ // 50
fapt de comerț // 50
fapt juridic // 50
faptă // 51
faptă auxiliară // 51
faptă ilicită // 51
faptă putativă // 53
faptă săvârșită în legătură cu un referendum // 53
faptă săvârșită în public // 53
faptă săvârșită în timp de război, pe durata stării de asediu sau a stării de urgență // 54
faptă săvârșită în timpul nopții // 54
faptă săvârșită într-un mijloc de transport în comun // 54
faptă similară // 54
fapta victimei sau a terțului // 54
fapte notorii // 54
fapte probatorii // 54
făptuitor // 54
far // 54
fardaj // 55
fas // 56
fasie // 56
fâșie maritimă // 56
făt/fetus // 56
favor libertatis // 56

- favor testamenti // 56
 favorizarea făptuitorului // 56
 faza dinamică a cercetării la fața locului // 58
 faza statică a cercetării la fața locului // 58
 faze procesuale // 59
 fazele încheierii tratatelor // 59
 fazele infracțiunii // 60
 FCA // 61
 FECOM // 61
 fecundarea ilegală a ovulului // 61
 FED // 61
 Federal Reserve (FED) // 61
 federație // 63
 federație patronală // 66
 federație sindicală // 67
 FEDR // 67
 feedback // 67
 felul muncii // 68
 femeie gravidă // 68
 feminae probrosae // 68
 feminicid // 68
 feminism în drept // 69
 fenomen juridic // 69
 fenomenologie în drept // 69
 fenotip // 69
 feribot // 69
 ferruminatio // 69
 fertilizare *in vitro* (FIV) // 69
 festuca // 70
 fiat // 70
 fiat iustitia et pereat mundus // 72
 FIATA // 72
 ficti possessores // 73
 fictio legis Corneliae // 73
 ficțiune juridică // 73
 fictivitate // 73
 fideiusiune // 73
 fideiusor // 75
 fideiussio // 75
 fidepromissio // 75
 fiducia // 75
 fiducia cum creditore // 75
 fiducie // 75
 fierâie // 77
 FIFO // 77
 figurant // 78
 ființa umană // 78
 filială // 83
 filiație // 83
 filius familias // 84
 film // 84
 filosofia dreptului // 84
 finalitățile dreptului // 85
 finanțare // 85
 finanțe publice // 86
 fine de neprimire // 87
 finis mercatorum est lucrum // 87
 Fintech // 88
 FIPOL // 89
 fir de păr // 89
 firmă // 89
 firman // 91
 fișă dactiloscopică // 91
 fișă de evaluare // 91
 fișă de transport // 91
 fișa postului // 91
 fiscus Caesaris // 92
 fișier dactiloscopic // 92
 fișierul navelor și ambarcațiunilor de pescuit // 92
 fișpan // 92
 fiu/fiică // 92
 fixarea activităților de urmărire penală // 92
 fixarea încărcăturii // 92
 fixarea interpretării sau a execuției // 92
 fixarea primului termen de judecată // 92
 fixarea unei opere // 92
 fixitate // 93
 fiziologic // 93
 fiziologie // 93
 fizionomie // 93
 fiziopatologic // 93
 fiziopatologie // 93
 flagrant delict // 93
 flamen Dialis // 93
 flexisecuritate // 93
 florinț de casă // 94
 flotă // 94
 flotabilitate // 94
 flotilă // 94
 flotor // 95
 fluctuație/flotare a cursurilor de schimb // 95
 fluviu internațional // 96
 flux economic internațional // 97
 flux/reflux // 97
 foaia timpului // 98
 foaie de expediție // 98
 foaie de mărturisanie // 98
 foaie de pontare a timpului // 98

- FOB // 98
 FOC (Flag of Convenience) // 99
 fochist // 99
 foenus // 99
 folărit // 99
 folclor // 99
 folie adezivă/folio/folie de transfer // 99
 folosire de calitate mincinoase // 99
 folosirea abuzivă a funcției în scop sexual // 100
 folosirea fără drept a obiectului unei invenții // 100
 folosirea fără drept a unei chei adevărate ori a unei
 chei mincinoase // 100
 folosirea funcției pentru favorizarea unor
 persoane // 100
 folosirea instrumentelor false // 100
 folosirea limbii materne în procesul penal // 101
 folosirea limbii oficiale prin interpret // 101
 folosirea prostituției infantile // 101
 folosirea serviciilor unei persoane exploatate // 101
 folosirea unui minor în scop de cerșetorie, organizarea
 cerșetoriei // 102
 folosul infracțiunii // 102
 fonațiune // 102
 fond arhivistic național // 102
 fond aservit // 102
 fond CLC // 102
 fond comercial // 103
 fond de comerț // 103
 fond de compensare a investitorilor // 104
 fond de investiții // 104
 fond de lichidare // 105
 fond de marfă // 105
 fond de rambursare a obligațiunilor // 105
 fond de rezervă al societății comerciale // 106
 fond dominant // 107
 fond mutual // 107
 fondator // 108
 Fondul de coeziune // 109
 Fondul de garantare a asigurațiilor // 110
 Fondul de garantare a depozitelor în sistemul
 bancar // 110
 Fondul de intervenție la dispoziția Guvernului // 110
 fondul de rezervă bugetară // 110
 Fondul de Solidaritate (FS) // 111
 Fondul European Agricol pentru Dezvoltare Rurală
 (FEADR) // 111
 Fondul European de Cooperare Monetară
 (FECM) // 112
 Fondul European de Dezvoltare Regională
 (FEDR) // 112
 Fondul European de Investiții (FEI) // 112
 Fondul European de Orientare și Garantare Agricolă
 (FEOGA) // 112
 Fondul European pentru Dezvoltare (FED) // 112
 Fondul European pentru Pescuit și Afaceri Maritime
 (FEPAM) // 113
 Fondul European pentru Refugiați (FER) // 113
 Fondul Monetar Internațional // 113
 Fondul Națiunilor Unite pentru Populație (United
 Nations Population Fund) – UNFPA // 113
 Fondul Social European (FSE) // 114
 Fondul Special al Națiunilor Unite // 114
 fonduri de investiții alternative // 114
 fonduri de pensii // 115
 fonduri structurale (FSE, FEDR, FEADR, FEPAM,
 FC) // 115
 fungus // 116
 fonogramă // 116
 fonogramă publicată/utilizată în scop comercial // 116
 fonograme de comerț // 116
 font // 116
 for ales // 117
 for de necesitate // 117
 forfezare // 118
 Forgo // 118
 formă // 118
 forma actului administrativ // 119
 forma actului juridic // 119
 forma contractului // 119
 forma contractului comercial internațional // 120
 forma convenției arbitrale // 121
 forma convenției de alegere a legii aplicabile // 122
 forma dat esse rei // 122
 forma de exprimare a operei // 122
 formă de guvernământ // 122
 formă de stat // 125
 forma dreptului // 128
 forma funcțională a unui desen sau model // 128
 forma în drept // 128
 forma mandatului // 128
 forma testamentului // 128
 formalism juridic // 130
 formalitatea „bun și aprobat” // 132
 formalitatea multiplului exemplar // 132
 formalități // 133
 formalități anterioare încheierii căsătoriei // 133

- formalități de publicitate a hotărârii de divorț // 134
 formalități de publicitate a regimului matrimonial și a
 convenției matrimoniale // 134
 formalități efectuate în domeniul
 transporturilor // 134
 formalități privind încheierea căsătoriei // 135
 formalitățile ulterioare încheierii căsătoriei // 135
 formare profesională // 136
 forme societare // 136
 forme testamentare // 137
 formele infrațiunii // 138
 formele recunoașterii de filiație // 139
 formulă dactiloscopică // 139
 formular de cerere de brevet ori certificat de
 înregistrare // 139
 formular tip Lloyd's // 140
 formularea concluziilor // 140
 formularea unei pretenții // 140
 forța executorie a hotărârii judecătorești // 140
 forță majoră // 140
 forța obligatorie a contractului // 144
 forța probantă a hotărârii străine // 146
 forța probantă a înscrisului autentic // 146
 forța probantă a înscrisului sub semnătură
 privată // 147
 forța probantă a mărturisirii // 147
 forța probantă a raportului de expertiză // 147
 forță publică // 148
 forțe armate // 148
 forțe armate aeriene // 148
 forțe armate navale // 149
 forțe armate terestre // 149
 forțe de urgență ale Națiunilor Unite // 149
 forward // 150
 fosfați, cazul // 150
 fotografie // 150
 fotogramă // 151
 fotorobot // 151
 Fouchet // 151
 fracht // 152
 fracțiune a moștenirii // 152
 fragment de creastă papilară // 152
 fragment de urmă // 152
 Fragmenta Vaticana // 152
 francare // 152
 franchising // 152
 franciză // 153
 frângerea pe roată // 153
 franșiză // 153
 frați // 154
 fraudă fiscală // 154
 fraudă în dauna societății // 154
 fraudă informatică // 154
 fraudă la lege // 154
 fraudă la vot // 156
 fraudă la votul electronic // 156
 fraudă maritimă // 156
 fraus creditorum // 156
 fraus omnia corrumpit // 156
 frecvență // 156
 Free Alongside Ship // 157
 free pratique // 157
 free software // 157
 freenet // 157
 freeware // 157
 front de cheuri // 158
 frontieră de stat // 158
 frontiera din Anzi // 159
 frontieră vamală // 159
 fructe // 159
 frumentatio // 160
 frustration // 160
 FTZ (Free-Trade Zone, Foreign-Trade Zone) // 160
 full and down // 160
 full Cargo // 160
 fumărit // 160
 fumigație // 160
 funcția dreptului // 160
 funcția estetică a unei invenții // 161
 funcția exclusiv tehnică a unui desen sau model
 industrial // 161
 funcția statului // 161
 funcția tehnică a creațiilor industriale // 161
 funcția utilitară // 162
 funcție // 162
 funcție ce implică exercițiul autorității de stat // 162
 funcție cheie // 163
 funcție consulară // 163
 funcție critică // 163
 funcție de conducere // 164
 funcție de execuție // 164
 funcție eligibilă // 164
 funcție executivă (în UE) // 164
 funcție judiciară (în UE) // 164
 funcție legislativă (în UE) // 165
 funcție publică // 165

funcție publică de stat // 165
 funcție publică generală // 165
 funcție publică locală // 165
 funcție publică specifică // 166
 funcții publice teritoriale // 166
 funcțiile băncii comerciale // 166
 funcțiile brevetului de invenție // 168
 funcțiile certificatului de înregistrare // 168
 funcțiile guvernului // 168
 funcțiile Guvernului României // 169
 funcțiile mărcii // 169
 funcțiile Ministerului Afacerilor Externe // 169
 funcțiile Ministerului Finanțelor // 171
 funcțiile Ministerului Public // 172
 funcțiile ministrului justiției // 173
 funcțiile misiunilor diplomatice // 175
 funcțiile Parlamentului // 175
 funcțiile Președintelui Republicii // 180
 funcțiile Președintelui României // 181
 funcționar consular // 184
 funcționar diplomatic // 185
 funcționar internațional // 185
 funcționar public // 185
 funcționar public european // 187
 funcționarea societății comerciale // 187
 fund marin // 187
 fundamentul juridic al cererii // 187
 fundarisi (ancora) (a) // 187
 fundație // 187
 fundul mării // 188
 fundul navei // 188
 fundus // 188
 funes religare // 188
 fungibilitate // 188
 fur manifestus // 188
 furnizare // 188
 furnizor // 188
 furnizor de servicii informatice // 189
 furnizor de servicii muzicale online // 189
 furnizor maritim // 189
 furtul // 189
 furtună // 191
 fus orar // 191
 futures // 191
 fuziune // 192
 fuziune a statelor // 192
 fuziune transfrontalieră // 192

G

G // 194
 gabară // 194
 găina de Crăciun // 194
 gaj // 194
 gaj fără deposedare // 195
 gaj general al creditorilor chirografari // 195
 gaj maritim/gaj asupra navei maritime // 195
 gălbenar // 195
 galerie de artă // 195
 găletărit // 196
 Galileo // 196
 galon // 196
 gamet // 196
 Ganay // 196
 gândire juridică // 196
 gap // 196
 gară // 197
 garant // 197
 garantarea dreptului/garantarea exercitării
 dreptului // 197
 garantarea drepturilor statului supus
 teledetecției // 197
 garantarea unui tratat // 197
 garanție // 198
 garanție bancară // 198
 garanție colectivă // 200
 garanție de participare la licitație // 200
 garanție de stat // 200
 garanție instituțională // 201
 garanție internațională // 201
 garanție mutuală // 201
 garanție personală // 202
 garanție reală // 202
 garanții bănești în vamă // 202
 garanții pentru executarea prestației
 compensatorii // 203
 garanții pentru respectarea tratatelor
 internaționale // 203
 garanțiile institutului // 203
 garbologie // 203
 gardă națională // 203
 gărzi patriotice // 204
 gaură // 204
 gaz de luptă // 204
 gazdă de hoți // 204
 gazetă // 204
 Gazeta Lloyd's // 205

- geac // 205
geamandură // 205
genă // 206
GENCON // 206
genera // 206
genera non pereunt // 207
generalizare în drept // 207
generații de drepturi ale omului // 207
genetică judiciară // 210
genocid // 210
genom // 210
genom uman // 210
genotip // 210
gens // 210
gentiles // 210
gentilitate // 210
gentlemen's agreement // 211
genul creației intelectuale // 211
geometrie variabilă // 211
gestiune // 212
gestiune a bunurilor comune // 212
gestiune a bunurilor proprii // 213
gestiune a riscului // 213
gestiune colectivă a drepturilor de autor // 213
gestiune de afaceri // 213
gestiune de portofoliu // 218
gestiunea bunurilor comune ale soților // 218
gestiunea frauduloasă // 218
gheară extractoare // 219
Ghid CIT al traficului de marfă // 219
Ghid pentru redactarea contractelor internaționale de cooperare industrială (CEE ONU) // 219
Ghid pentru redactarea contractelor privind transferul internațional de know-how în industria construcțiilor de mașini (CEE ONU) // 220
Ghid pentru redactarea contractelor referitoare la realizarea de mari complexe industriale (CEE ONU) // 220
ghinturi // 221
giazé (djaizé) // 221
gir impropriu // 221
girant // 221
girare marină // 221
girocompas // 221
giroscop // 221
giudeț // 222
gloabă // 222
globnic // 222
glonț // 222
glosator // 222
glosatori // 222
glose // 223
Gold Standard // 223
golf // 225
goștină (groștină) // 225
grad de îndatorare // 225
grad de libertate a autorului // 225
grad de lichiditate // 226
grad de rudenie // 228
grad profesional // 229
gradație // 229
grafic // 229
grafologie // 229
grafometrie // 230
grafoscopie judiciară // 230
graifer // 230
gramă // 230
grănicer // 230
grațiere // 230
gratificare // 231
gratificat // 231
gratificație // 231
gravură // 231
GreenPeace // 231
grefă // 231
grefă juridică // 232
grefier // 232
grefier de ședință // 232
greșeală de judecată // 233
greșeală materială // 233
greșeli în navigație și administrarea navei // 233
greșit îndreptat // 234
greșita compunere a instanței // 234
greșita constituire a instanței // 234
greutatea mărfii // 234
grevă // 234
Groenlanda // 235
gruie // 235
grup de creste papilare // 236
grup de experți al Comisiei Europene // 236
grup de lucru sub îndrumarea Consiliului // 236
grup de transport feroviar // 236
grup infracțional organizat // 236
Grup Național al Curții Permanente de Arbitraj // 236
grup național, etnic, rasial ori religios // 237
grup parlamentar // 237
grup politic // 238
Grupul Băncii Mondiale // 238

Grupul celor Șapte (G7) // 239
Grupul celor Treizeci (G30) // 240
Grupul celor Zece (G10) // 240
guanină // 240
gură // 240
guvern // 240
guvernanța corporativă // 242
guvernare (a navei) // 242
Guvernatorul Transilvaniei // 242
Guvernul României // 242

H

H // 250
Habe Spirit, petrolier – pavilion chinez // 250
habitatio // 250
hacker // 250
hacking // 250
hală // 250
halenă (halitoză) // 250
haltă // 250
halucinație // 251
halucinoză // 251
hambar // 251
harabagealâc // 251
haraci // 251
hardship // 251
hardware // 253
hârtie de valoare // 253
hărțuirea // 256
hașiș // 257
hatalm // 257
hatihumaium // 257
hatîșerif // 257
hatman // 257
havalegiu // 257
havalele // 257
Haven, petrolier cipriot // 257
Haya de la Torre, cazul // 257
hazard // 258
hazna // 258
haznetar // 258
hedging // 258
hegemonie // 259
heimatos // 259
heliport // 259
hematom posttraumatic // 259
heredes // 259

hereditas // 259
heredium // 260
hermeneutica dreptului // 260
heroină // 260
herus // 260
hidrografie maritimă // 260
hipnoză // 260
histochimie // 260
histocompatibilitate // 260
HNS Convention (Hazardous and Noxious Substances by Sea Convention) // 260
hochim (hocim) // 260
holding // 260
holografie // 263
hologramă // 263
homagium integrum // 263
homo liber bona fide serviens // 263
honestia missio // 263
honestiores // 263
honor matrimonii // 263
honorarium // 263
honores // 263
hospitium // 263
hospitium privatum // 264
hostis // 264
hot money // 264
hotar // 264
hotărâre (judecătorească) străină // 264
hotărâre a consiliului local, județean, a Consiliului General al Municipiului București // 265
Hotărâre a Curții Constituționale // 265
hotărâre a Curții de Justiție a Uniunii Europene // 266
hotărâre a Curții Europene a Drepturilor Omului (CEDO) // 267
Hotărâre a Guvernului // 267
hotărâre a Parlamentului României // 267
hotărâre arbitrală // 268
hotărâre arbitrală străină // 269
hotărâre cu executare provizorie // 271
hotărâre de divorț // 271
hotărâre de expedient // 272
hotărâre de partaj // 273
hotărâre de perimare // 273
hotărâre de suspendare // 273
hotărâre definitivă // 274
hotărâre executorie // 274
hotărâre executorie de drept // 275
hotărâre executorie judecătorească // 275
hotărâre intermediară // 275

hotărâre judecătorească dată în baza recunoașterii pretențiilor // 276
 hotărâre judecătorească // 276
 hotărâre parțială // 277
 hotărâre pilot // 277
 hotărâre preliminară // 277
 hotărâre prin care se încuviințează învoiala părților // 278
 hotărâre provizorie // 278
 hotărâre semi-pilot // 278
 hotărârea Adunării Generale a Asociațiilor // 279
 hotărârile Curții Internaționale de Justiție // 279
 hotarnici // 279
 hotărnicie // 279
 hotel // 280
 hovering acts // 280
 hrisov // 280
 HRL // 280
 hublou // 280
 hulă // 280
 Hull Insurance // 280
 humiliores // 280
 husă // 280
 huzmet // 280
 hyperocha // 281
 hypotheca // 281

I

I // 307
 iactus // 307
 iaht // 307
 iatrogenie // 307
 IBAN // 307
 ICANN // 308
 icter // 308
 ictus // 308
 id quod interest // 308
 ideație // 308
 idee // 308
 idem debitum // 310
 idem est non esse et non probari // 310
 identificare a bunurilor urmăribile // 311
 identificare a diagramei // 311
 identificare a factorului creator de urmă // 311
 identificare a profilului genetic // 311
 identificare a scriptorului // 311
 identificare criminalistică // 311

identificare dactiloscopică // 312
 identificare după înregistrarea video // 312
 identificare după resturi osoase // 312
 identificare după urme formate pe corpul uman // 312
 identificare generică // 312
 identificarea dactilografului // 312
 identitate etnică // 312
 identitate națională // 313
 identitate personală // 314
 idiotism grafic // 314
 idioție // 314
 ierarhic // 315
 ierarhie // 315
 iernare-iernatic // 315
 iertare // 315
 iertare de datorie (remitere de datorie) // 315
 ieșire din indiviziune // 316
 ignominia cenzoriană // 316
 ignorantia iuris // 316
 ilegal/ilicit // 316
 ilicit/ilegal // 316
 illo tempore // 316
 ilustrație // 316
 iluzie // 317
 imagetrak // 317
 imaturitate afectivă // 318
 imbecilitate // 318
 imersiune // 318
 imigrant // 318
 imigrare // 318
 imitare a semnăturii // 318
 imitarea mărcii sau contrafacerea *lato sensu* ori similaritatea // 318
 imitarea/imitația mărcii // 319
 imitarea/imitația servilă a mărcii sau contrafacerea *stricto sensu* // 319
 imnul national al României // 319
 IMO (International Maritime Organization) // 319
 imobil cu destinație de locuință a familiei // 320
 imobil prin destinație // 320
 imobil prin determinarea legii // 321
 imobil prin natura lui // 321
 imobilizări // 321
 imoralitatea părinților // 321
 imparțialitate // 321
 impeachment // 321
 impediment pentru punerea în mișcare a acțiunii penale // 321
 impedimente la adopție // 322

impedimente la căsătorie // 322
 impensae // 323
 imperativ juridic // 323
 imperator // 323
 imperium // 323
 impetratio dominii // 323
 impiecat // 323
 implantatio // 324
 import // 324
 import al drepturilor de proprietate intelectuală pe piața UE // 324
 import de capital // 325
 import în vederea comercializării pe piața internă/dreptul de import // 326
 import paralel // 326
 importator // 327
 imposibilitate de excludere // 327
 imposibilitate fortuită de executare // 327
 imposibilitatea administrării probelor // 330
 imposibilitatea comunicării actului de procedură // 330
 imposibilitatea de a semna un act de procedură sau o hotărâre judecătorească // 331
 imposibilitatea predării silite a bunului // 331
 impozit // 331
 impozit direct // 332
 impozit indirect // 332
 impozit pe moștenire // 333
 impozit pe profit // 333
 impozit pe venit // 333
 imprescriptibilitate // 334
 imprescriptibilitate a crimelor de război și a crimelor contra umanității // 334
 imprescriptibilitatea domeniului public // 334
 impresiune papilară // 334
 impreviziune // 334
 imprimantă // 337
 impuberes // 337
 impunitate // 337
 imputare a liberalităților // 337
 imputația plății // 337
 imunitate // 338
 imunitate de jurisdicție consulară // 339
 imunitate de jurisdicție diplomatică // 339
 imunitate diplomatică // 340
 imunitate internațională // 341
 imunitate parlamentară // 342
 imunitatea de jurisdicție a organizațiilor internaționale // 343

imunitatea de jurisdicție a șefilor de stat și a altor oficiali ai statelor // 343
 imunitatea de jurisdicție în cazul misiunilor speciale // 343
 imunitatea funcționarilor internaționali // 343
 imunitatea Președintelui Republicii // 343
 imunitatea Președintelui României // 343
 in bonis // 345
 in claris non fit interpretatio // 345
 in dubio contra stipulantem // 346
 in dubio pro debitore // 346
 in excipiendo reus fit actor // 346
 in favorem negotii // 346
 in iudicio // 346
 in iure cessio // 346
 in ius te voco // 346
 in lege Aquilia et levissima culpa venit // 347
 in legibus salus civitatis // 347
 in limine litis // 347
 in pari causa turpitudinis cessat repetitio // 347
 in pari causa, melior est causa possidentis // 347
 in personam // 347
 in rem // 347
 in solidum // 348
 inadmisibil // 348
 inadmisibilă în principiu // 348
 inadmisibilitate // 348
 inadmisibilitate a cererii // 348
 inadmisibilitate a probei // 348
 inadmisibilitatea renunțării la întreținere // 349
 inaedificatio // 349
 inalienabil // 349
 inalienabilitatea domeniului public // 349
 inamic // 349
 inamovibilitate // 349
 incapabil // 351
 incapacitate // 351
 incapacitate de muncă // 351
 incapacitate de plată // 352
 incapacități în materie testamentară // 352
 incasso // 353
 incendiere // 353
 incendiu // 353
 incensus // 354
 incertum // 354
 incest // 354
 incestuosi // 354
 incident // 354
 incident de plată // 354

- incident procedural // 355
 incitare la ură sau discriminare // 356
 incognito // 356
 incompatibil // 356
 incompatibilitate // 356
 incompetență psihică // 358
 INCOTERMS // 358
 incriminare // 358
 inculpare // 358
 inculpat // 358
 indemnizare/indemnizație) // 358
 indemnizație de asigurare // 359
 indemnizație de neconcurență // 359
 indemnizație de război // 360
 independența băncii centrale // 360
 independența instanțelor și a judecătorilor // 361
 independență // 363
 index interpolationum // 364
 indexare // 364
 indicare a simulării // 364
 indicativ // 364
 indicator al dezvoltării umane (IDU) // 364
 indicator de mediu // 365
 indice al raportului de schimb // 365
 indice bursier // 366
 indice de stivuire // 367
 indice valutar (IVA) // 367
 indicele compozit al acțiunilor // 368
 indicele dezvoltării umane // 368
 indicele prețurilor de consum // 368
 indices // 368
 indicii temeince // 368
 indigenizare // 369
 indisponibilizarea bunurilor sechestrate // 369
 individualitate a desenului papilar // 369
 individualitate a scrisului // 369
 individualizare a mărfurilor // 369
 individualizare a pedepselor // 370
 indivizibilitate a acțiunilor // 371
 indivizibilitate a creanțelor // 371
 indiviziune succesorală // 371
 inducerea în eroare a organelor judiciare // 372
 indult // 372
 ineficacitatea actului juridic // 372
 ineficacitatea legatului // 372
 ineficacitatea partajului de ascendent // 372
 ineficacitatea substituției fideicomisare // 373
 inel de frezare // 373
 inel papilar // 373
 inexistența actului juridic // 373
 inexistența unui drept // 374
 infans // 374
 infans conceptus pro nato habetur quoties de eius commodis agitur // 374
 infantia // 375
 infarct // 375
 infectarea apei // 375
 infertilitate // 375
 infestare ostilă // 375
 infidelitate conjugală // 375
 infirmitate // 375
 infitiatio // 375
 inflamație // 376
 inflație // 376
 influențarea declarațiilor // 376
 informare a acționarilor privind rezultatele votului // 376
 informare a călătorilor // 377
 informare a consumatorilor // 377
 informare a creditorilor de asigurări // 377
 informare a salariaților // 377
 informare frauduloasă // 378
 informatică juridică // 378
 informator // 378
 informație // 379
 informație de interes public // 379
 informație de mediu // 380
 informație privind regimul drepturilor de proprietate intelectuală // 380
 informații de afaceri nedivulgate // 380
 informații de interes public // 381
 informații publice // 381
 informații secrete de serviciu sau nepublice // 381
 informații secrete de stat // 382
 infra petita // 383
 infractor // 383
 infraționalitate informatică // 383
 infracțiune // 384
 infracțiune complexă // 384
 infracțiune concurentă // 384
 infracțiune continuată // 384
 infracțiune continuă // 384
 infracțiune contra persoanelor care se bucură de protecție internațională // 384
 infracțiune săvârșită pe teritoriul României // 385
 infracțiuni care aduc atingere unor relații privind conviețuirea socială // 385

infracțiuni contra capacității de luptă a forțelor armate // 385
 infracțiuni contra securității naționale // 386
 infracțiuni de audiență // 386
 infracțiuni de genocid, contra umanității și de război // 387
 infracțiuni electorale // 387
 infracțiuni privind evaziunea fiscală // 387
 infracțiuni privind regimul bancar // 388
 infracțiuni privind regimul cecului // 388
 infracțiuni privind regimul vamal // 388
 infracțiuni privind societățile // 389
 infracțiuni privind societățile comerciale // 390
 infracțiuni privitoare la prevenirea și combaterea traficului și consumului ilicit de droguri // 390
 infrastructură bancară // 391
 infrastructură de transport // 391
 ingenuus // 391
 ingerință ecologică // 391
 inginerie de reconstrucție // 392
 inginerie inversă // 392
 ingratitude // 393
 inițiativă cetățenească // 394
 inițiativă legislativă // 394
 inițiativă legislativă a cetățenilor // 396
 iniuria // 396
 injecție intracitoplasmatică cu spermă IICS // 396
 INMARSAT // 396
 inochentism // 396
 inovație juridică // 396
 inscriptio // 396
 inscripționare a denumirii localității // 396
 inscripționare a mărfii sau a bunurilor // 396
 insesizabil // 396
 insinuatio // 396
 insolvabilitate // 396
 insolvabilitatea moștenitorului // 397
 insolvența instituției de credit // 397
 insolvența societății de asigurare/reasigurare // 397
 insolvență // 398
 inspectarea unei nave // 401
 inspector // 401
 inspector de muncă // 401
 inspector guvernamental // 402
 inspector vamal // 402
 inspectorat // 402
 Inspectoratul de Stat pentru Controlul în Transportul Rutier // 402
 Inspectoratul General al Poliției Române // 402

Inspekția Muncii // 402
 inspecție // 403
 inspecție de mediu // 403
 inspecție de risc // 403
 inspecție de transport // 403
 inspecție fiscală // 404
 instabilitate psihică // 405
 instalație nucleară // 405
 instalații portuare și pentru navigație // 405
 instanță // 406
 instanță arbitrală // 406
 instanță competentă // 407
 instanță de apel // 407
 instanță de executare // 407
 instanță de recurs // 407
 instanță ierarhic superioară // 407
 instanță judecătorească // 407
 instanță mai mare în grad // 407
 instanță română // 407
 instanță străină // 407
 instanță supremă // 408
 instanțe judiciare bisericești // 408
 instigare publică // 408
 instigator // 408
 instinct // 408
 institor // 408
 instituere // 409
 instituirea tutelei // 409
 instituit // 409
 Institute Clauses // 409
 Institute of Chartered Shipbrokers // 409
 Institute of London Underwriters // 410
 Institute Time Clauses – Hulls // 410
 Institutetele lui Gaius // 410
 Institutetele lui Iustinian // 410
 institutiones // 410
 Institutul Cultural Român // 410
 Institutul de Cercetări Juridice „Acad. Andrei Rădulescu” al Academiei Române (ICJ) // 410
 Institutul de Drept Internațional // 411
 Institutul de Studii Financiare (ISF) // 411
 Institutul European din România // 412
 Institutul Internațional de Drept Spațial // 412
 Institutul Național al Magistraturii // 412
 Institutul Național de Statistică // 412
 Institutul Națiunilor Unite pentru Formare și Cercetare // 412
 instituție // 412
 instituție de credit // 413

- instituție de utilitate publică // 414
 instituție financiară // 414
 instituție publică // 415
 instituție-punte // 415
 instituții ale UE/instituții europene // 415
 instituții financiare nebankare (IFN) // 416
 instituții specializate ONU // 416
 instrucțiuni // 416
 instrument bănesc // 417
 instrument de plată // 419
 instrument de ratificare // 421
 instrument de separare a activelor // 421
 instrument de spargere // 421
 instrument juridic // 422
 instrument monetar // 422
 instrument negociabil // 423
 instrument scriptural // 423
 instrumente de politică monetară // 423
 instrumente financiare // 424
 instrumente financiare derivate // 425
 Instrumentul de Asistență pentru Preaderare (IAP) // 426
 instrumentum // 426
 instrumentum dotale // 426
 instrumentum probationis // 426
 insubordonare // 427
 insula // 427
 insulă // 427
 insulă artificială // 427
 insurgent // 427
 insurgență // 427
 intabulare // 427
 intabularea dreptului de proprietate al adjudecatarului // 428
 integrare (organizație de, proces de) // 428
 integrare economică // 429
 integritate // 429
 integritatea corpului uman // 430
 intelect // 430
 inteligență // 430
 intentio // 430
 intenție // 430
 intenție depășită // 431
 inter partes // 431
 interceptarea ilegală a unei transmisii de date informatice // 431
 intercesiune // 431
 intercessio // 431
 interdependență // 431
 interdictum // 431
 interdicția de a exercita o funcție sau demnitate publică // 432
 interdicția grevării cu sarcini sau servituți a domeniului public // 433
 interdicția instituitului de a dispune cu titlu gratuit // 433
 interdicție // 433
 interdicție bancară // 433
 interdicție judecătorească // 439
 interdisciplinaritate // 439
 interes // 439
 interes al asigurării // 444
 interes asigurabil // 444
 interes de ordine privată // 444
 interes de ordine publică // 444
 interes la eliberare // 444
 interes legitim // 444
 interes material // 444
 interes patrimonial // 445
 interese ale familiei // 445
 interese contrare între minor și cei chemați să-l ocrotească // 445
 interesul de a acționa în justiție // 446
 interesul superior al adoptatului // 446
 interesul superior al copilului // 446
 interfață/interfețe // 446
 interguvernamentală // 447
 Interhandel // 448
 interimatul în exercitarea unei funcții sau demnități publice // 448
 interlocutorie // 449
 intermediar // 449
 intermediar de asigurări/reasigurări // 450
 intermediar financiar // 450
 intermediere // 450
 internare într-un centru de detenție // 452
 internare medicală // 452
 internarea într-un centru educativ // 452
 internaționalizare // 452
 internet // 452
 Internet Architecture Board (IAB) // 453
 interogarea din oficiu a părții // 453
 interogatoriu // 453
 interoperabilitatea programelor pentru calculatoare // 454
 interpelare // 454
 interpellatio // 455
 interpret // 455

interpretandus est potius ut valeat quam ut pereat // 455

interpretare artistică // 455

interpretare criminalistică // 455

interpretare logică // 455

interpretarea contractului // 458

interpretarea dreptului // 458

interpretarea legii penale // 458

interpretarea legii străine // 458

interpretarea testamentului // 460

interpretarea tratatelor // 460

interpretatio // 462

interrogatio in iure // 462

intersecție // 462

intervenient accesoriu // 462

intervenient principal // 462

intervenția altor creditori // 462

intervenția terților // 463

intervenție // 463

intervenție forțată // 464

intervenție medicală // 464

intervenție pe piața valutară // 464

intervenție voluntară // 465

intervertirea precarității în posesie // 466

interviu // 466

interviu psihiatric // 466

interzicere a desfășurării activităților de natura celor cu ocazia cărora a fost comisă infracțiunea // 466

interzicerea de a participa la procedurile de achiziții publice // 467

interzicerea interpretărilor în defavoarea persoanei umane // 467

interzicerea încheierii anumitor acte juridice stabilite de organul judiciar // 467

interzicerea muncii forțate // 468

interzicerea ocupării unei funcții sau a exercitării unei profesii // 469

interzicerea torturii // 469

intestabilis // 469

intestas // 469

intonație // 469

intra vires hereditatis // 469

intradeltic // 470

intranet // 470

intrarea în vigoare a actelor normative // 470

intrarea în vigoare a tratatelor // 470

intrarea legatarului universal sau cu titlu universal în stăpânirea moștenirii // 470

intră și rămâne în oricare port sau loc // 471

introducere în procesul penal a părții responsabile civilmente // 471

introducerea forțată în cauză, din oficiu, a altor persoane // 471

introducerea în cauză a altor persoane // 472

introducerea în cauză a succesorului cu titlu particular al unui drept litigios // 472

introdus în cauză // 472

intuitu personae // 472

intuitu personae // 472

intuitu rei // 473

inundare // 473

invalidare // 473

invaliditate // 473

invazie // 473

inventa et illata // 473

inventar al bunurilor din domeniul public // 473

inventar al bunurilor mobile ale soților // 473

inventar al bunurilor succesoriale // 473

inventar de punte // 474

inventator/inventatori // 474

invenție // 474

invenție de serviciu // 475

invenție din domeniul biotehnologiilor // 475

invenții care conțin secrete de stat // 476

invenții de aplicații noi ale unor procedee cunoscute și de combinații de procedee cunoscute // 476

invenții de procedee // 476

invenții de procedee noi și de produse noi sau invențiile complexe // 476

invenții de produse // 476

invenții de utilizări noi ale unor produse brevetate // 477

invenții divizibile // 477

invenții esențiale pentru standard // 477

invenții indivizibile // 477

inversiune afectivă // 477

investigator sub acoperire // 478

investitor // 478

investiție de portofoliu // 479

investiție directă // 480

inviolabilitate // 481

inviolabilitatea corespondenței // 483

inviolabilitatea frontierelor // 483

invocare a excepțiilor // 483

invocare a nulității actului de procedură // 483

invocare din oficiu // 484

invocarea legii străine // 484

iobag // 484

iocandi causa // 484
 IPO // 485
 ipotecare a acțiunilor // 485
 ipotecă // 485
 ipoteza normei de drept administrativ // 488
 ipso facto // 488
 ipso iure // 488
 irat // 488
 irefragabil // 488
 iresponsabilitate // 488
 irevocabilitate a procesului penal // 488
 irritum // 488
is pater est, quem nuptiae demonstrant // 488
 ispașă // 489
 ispisoc // 489
 ispravnic // 489
 isprăvnicel // 489
 istoricul operațiunilor la navă // 489
 iter // 489
 itinerar // 489
 iudex // 489
 iudicati // 489
 iudicio contrahi // 489
 iudicis arbitrive postulatio // 489
 iudicium // 489
 iumentum // 490
 iura in re aliena // 490
 iura novit curia // 490
 iuris et de iure // 490
 iuris tantum // 490
 iuris vinculum // 490
 iurisconsulti // 490
 iurisprudentia // 491
 ius civile // 491
 ius cogens // 491
 ius est ars boni et aequi // 492
 ius gentium (legea națiunilor) // 492
 iusiurandum // 492
 iussum // 492
 iusta causa // 492
 iustae nuptiae // 493
 iustitia omnium est domina et regina virtutum // 493
 iustus titulus // 493
 izodactilie // 493
 izvoare de drept administrativ // 493
 izvoare de drept al mediului // 493
 izvoare de drept internațional public // 493
 izvoarele dreptului // 495

izvoarele dreptului canonic // 495
 izvoarele dreptului constituțional // 496
 izvoarele obligațiilor // 498
 izvod // 499

Î

îmbogățire fără justă cauză // 500
 îmbucșare // 501
 împachetare // 501
 împăcare // 501
 împărțeală a moștenirii // 502
 împărțeală de ascendent // 502
 împărțirea bunurilor comune ale soților // 503
 împărțirea moștenirii pe capete // 503
 împărțirea moștenirii pe linii // 503
 împărțirea moștenirii pe tulpini // 504
 împiedicare a accesului la învățământul general obligatoriu // 504
 împiedicare la transport // 504
 împiedicarea ajutorului // 505
 împiedicarea desfășurării unei adunări publice // 505
 împiedicarea exercitării drepturilor electorale // 505
 împiedicarea exercitării libertății religioase // 505
 împiedicarea producerii rezultatului // 509
 împiedicarea sau îngreunarea circulației pe drumurile publice // 509
 împiedicarea săvârșirii infracțiunii // 509
 împingător // 510
 împlinirea prescripției extinctive // 510
 împlinirea termenului // 510
 împlinirea termenului de opțiune succesorală // 511
 împrejurări care pun capăt procesului // 511
 împrejurări negative // 511
 împrumut // 511
 împrumut cu dobândă // 513
 împrumut de opere și de bunuri protejate prin drept de autor și drepturi conexe // 513
 împrumut maritim // 514
 împrumut profesional // 514
 împrumut public // 515
 în afara bordului/în exteriorul navei/în afara planului diametral // 515
 în antrepozit // 515
 în balast // 515
 în bernă // 516
 în bună stare de navigabilitate // 516
 în dană // 516

- în depozit vamal // 516
 în derivă // 516
 în voiaj // 516
 înalt comisar // 516
 Înalt Comisariat al ONU/Înalt Comisar al ONU // 516
 înalt funcționar public // 517
 Înalta Curte de Casație și Justiție // 517
 înaltă trădare // 519
 Înaltul Comisariat pentru Refugiați al Națiunilor Unite // 521
 Înaltul Reprezentant al Uniunii/Vicepreședinte al Comisiei Europene pentru afaceri externe și politica de securitate // 521
 încadrare tarifară // 522
 încăierarea // 522
 încălcarea consemnului // 523
 încălcarea dreptului exclusiv al titularului asupra unei mărci înregistrate sau asupra unei mărci notorii chiar neînregistrate // 523
 încălcarea dreptului exclusiv al titularului brevetului de invenție // 523
 încălcarea dreptului exclusiv al titularului certificatului de înregistrare a unui desen sau model // 524
 încălcarea dreptului exclusiv al titularului unui brevet pentru soi // 524
 încălcarea drepturilor de autor și a drepturilor conexe // 524
 încălcarea obligațiilor privind desfășurarea procesului // 525
 încălcarea păcii // 526
 încălcarea solemnității ședinței // 526
 încărcare // 526
 încărcător // 526
 încărcătură // 527
 începere a ostilităților // 527
 început de creastă papilară // 527
 început de dovadă scrisă // 527
 începutul prescripției extinctive // 527
 încercare de a determina săvârșirea unei infracțiuni // 528
 încercare de conciliere // 529
 încercare de împăcare a părților // 529
 încetare a calității de notar public // 529
 încetare a captivității prizonierilor de război // 529
 încetare a curgerii dobânzilor // 529
 încetare a efectelor tratatelor // 530
 încetare a mandatului // 530
 încetare a măsurii de siguranță cu caracter medical // 530
 încetare a ostilităților // 531
 încetare a relațiilor consulare // 531
 încetare a relațiilor diplomatice // 531
 încetare a stării de război // 531
 încetare a suspendării notarului public // 531
 încetare de drept a activității unei societăți comerciale // 532
 încetarea calității de notar public // 532
 încetarea contractului colectiv de muncă // 532
 încetarea contractului individual de muncă // 533
 încetarea executării silite // 534
 încetarea plăților // 534
 încetarea stării de indiviziune // 534
 încetarea suspendării notarului public (dr. notarial) // 534
 încheiere a executorului judecătoresc // 535
 încheiere a tratatelor // 535
 încheiere de autentificare // 535
 încheiere de certificare a faptului că o persoană este în viață // 535
 încheiere de certificare de fapte // 536
 încheiere de clasare a cauzei succesoriale // 536
 încheiere de conexare // 536
 încheiere de legalizare a copieii // 536
 încheiere de legalizare a semnăturii interpretului și traducătorului autorizat // 537
 încheiere de legalizare a traducerii // 537
 încheiere de primire în depozit // 538
 încheiere de rectificare // 538
 încheiere de respingere // 538
 încheiere de suspendare a cauzei succesoriale // 539
 încheiere de ședință // 539
 încheiere finală // 540
 încheiere interlocutorie // 541
 încheiere notarială // 541
 încheiere preparatorie // 542
 încheiere privind verificările efectuate în evidențele succesoriale ale camerelor notarilor publici și ale Uniunii Naționale a Notarilor Publici din România (UNNPR) // 542
 încheierea contractului colectiv de muncă // 543
 încheierea contractului individual de muncă // 543
 închiderea dezbaterilor în fond // 543
 închiderea licitației // 543
 închiderea procedurii de executare // 544
 închiderea procedurii succesoriale notariale // 544

- închiderea unor puncte de lucru ale persoanei
 juridice // 544
 închiriere // 544
 închiriere de teritorii // 545
 închisoare // 545
 încingerea mărfii // 545
 înclinație a scrisului // 545
 încorporare (corporații) // 545
 încorporarea contractului de navlosire (Charter Party)
 în conosament // 545
 încorporarea rezervelor // 546
 încorporarea unui teritoriu // 546
 încuviințare a probelor // 546
 încuviințarea executării silite // 546
 îndatorire // 547
 îndatorirea terților de a da informații // 550
 îndeplinirea unei activități impuse ori permise
 de lege sau ordinul superiorului // 550
 îndreptare a hotărârii // 550
 înecare // 551
 înfierare // 551
 înființare a sechestrului // 551
 înființarea popririi // 551
 înființarea unei persoane juridice de drept
 public // 552
 înfrățire pe moșie // 552
 înlăturare de la moștenire // 552
 înlăturarea efectelor nedemnității succesoriale // 552
 înlăturarea efectelor revizuirii condițiilor și
 sarcinilor // 553
 înlegiuire // 553
 înlesnire la plată // 553
 înlesnirea evadării // 553
 înlocuirea cauțiunii în numerar // 554
 înlocuirea detențiunii pe viață // 554
 înlocuirea expertului // 554
 înlocuirea măsurii de siguranță cu caracter
 medical // 554
 înlocuirea pedepsei amenzii cu pedeapsa
 închisorii // 554
 înmatriculare // 555
 înmatricularea aeronavelor civile // 555
 înmatricularea navei // 555
 înmatricularea societății comerciale // 555
 înmânarea citației // 557
 înregistrare // 557
 înregistrare a cererii de divorț pe cale
 administrativă // 558
 înregistrare a cererii de executare // 558
 înregistrare a creației // 558
 înregistrare a societății comerciale // 559
 înregistrare a ședinței // 559
 înregistrare audio autentică // 559
 înregistrare audiovideo judiciară // 559
 înregistrare audiovizuală sau videogramă // 559
 înregistrare audiovizuală sau videogramă // 559
 înregistrare contabilă // 559
 înregistrare dactiloscopică decadactilară // 559
 înregistrare fiscală // 560
 înregistrare foto-video a cadavrelor // 560
 înregistrare foto-video a locului faptei // 560
 înregistrare în litigiu // 560
 înregistrare originală // 560
 înregistrare penală // 561
 înregistrare sonoră // 561
 înregistrare test // 561
 înregistrarea actelor de opțiune succesorală // 561
 înregistrarea în registrul comerțului // 561
 înregistrarea testamentului // 562
 înregistrarea tratatelor // 563
 înregistrarea unui obiect spațial (cosmic) // 563
 înregistrator // 563
 înrolare a echipajului // 563
 însărcinat cu afaceri // 563
 însărcinat cu afaceri ad-interim // 563
 însărcinat cu afaceri curente // 563
 înscriere în fals // 563
 înscrierea de mențiuni în registrul comerțului // 564
 înscris // 564
 înscris autentic // 564
 înscris confirmativ // 565
 înscris originar // 565
 înscris pe suport informatic // 565
 înscris preconstituit // 566
 înscris primordial // 566
 înscris sub semnătură privată // 566
 însemnele navei // 566
 însoțitor // 566
 înstrăinarea bunului lăsat legat // 567
 însușirea bunului găsit // 567
 însușirea fără drept a calității de autor // 568
 însușirea probei // 568
 înșelăciunea // 568
 înștiințare // 569
 înștiințare a debitorului // 569
 înștiințare a expeditorului în transportul
 feroviar // 569
 întâmpinare // 569

- întârziere în transporturi // 570
întindere a urmăririi // 570
întinderea drepturilor // 570
întinderea protecției conferite de un brevet de invenție de procedeu // 570
întinderea protecției conferite de un brevet de invenție de produs // 570
întinderea protecției desenelor și modelelor industriale // 571
întinderea protecției invențiilor // 571
întinderea rezervei succesoriale // 571
întinderea utilizării mărcii // 571
întoarcerea executării silite // 571
întocmire a actului de naștere // 571
întocmire a minutei // 572
întocmire a proiectului de distribuire // 572
întrebare // 573
întregirea rezervei succesoriale // 573
întreprindere // 573
întreprindere multinațională // 574
întreruperea contractului de transport // 574
întreruperea crestei papilare // 574
întreruperea cursului prescripției // 575
întreruperea cursului sarcinii // 575
întreruperea prescripției extinctive // 575
întreruperea relațiilor diplomatice // 576
întreruperea termenului procedural // 577
întreținere // 577
înțelegere // 577
înțelegere de garantare // 577
înțelegere regională // 579
înțelegerea părților în căile de atac // 579
înțelegerea soților // 579
înțelegeri privind efectuarea executării // 579
învățământ juridic // 579
învestire a instanței // 580
învestire cu formulă executorie // 581
învestire în funcție // 581
învestitura Guvernului României // 581
învestitură // 583
învoire // 583
înzestrare // 583

ENCICLOPEDIA JURIDICĂ ROMÂNĂ

VOLUMUL III

F-Î

Universitatea
„Titu Maiorescu” din București

Institutul de Cercetări Juridice
„Acad. Andrei Rădulescu” al Academiei Române

INIȚIATORI ȘI EDITORI GENERALI AI PROIECTULUI

Prof. univ. dr. Iosif R. Urs
Președintele
Universității „Titu Maiorescu” din București

Prof. univ. dr. Mircea Duțu
Directorul Institutului de Cercetări Juridice
„Acad. Andrei Rădulescu” al Academiei Române

ENCICLOPEDIA JURIDICĂ ROMÂNĂ

VOLUMUL III

F-Î

COORDONATORI GENERALI AI VOLUMULUI

Prof. univ. dr. Corneliu Bîrsan
Prof. univ. dr. Iosif R. Urs

Prof. univ. dr. Adrian Severin
Prof. univ. dr. Nicolae Volonciu

Editura
Academiei Române

Editura
Universul Juridic

București
2022

INIȚIATORI ȘI EDITORI GENERALI AI PROIECTULUI

Prof. univ. dr. Iosif R. Urs – Președintele Universității „Titu Maiorescu” din București
Prof. univ. dr. Mircea Dușu – Directorul Institutului de Cercetări Juridice „Acad. Andrei Rădulescu” al Academiei Române

COORDONATORI GENERALI AI VOLUMULUI*

Prof. univ.dr. Corneliu Birsan
Prof. univ. dr. Adrian Severin
Prof. univ. dr. Iosif R. Urs
Prof. univ. dr. Nicolae Volonciu

CONTRIBUTORI*

TEORIA GENERALĂ A DREPTULUI; LOGICĂ JURIDICĂ; PSIHOLOGIE JURIDICĂ; FILOSOFIA DREPTULUI; DOCTRINE JURIDICE

prof. univ. dr. Mihai Bădescu – coordonator
conf. univ. dr. Mihail Niemesch – coordonator
ambasador dr. filoz. Dan Mihai Bărliba
prof. univ. dr. Emilian Ciongaru
prof. univ. dr. Ion Craiovan
prof. univ. dr. Nicolae Culic
prof. univ. dr. filoz. Dumitru Gheorghiu
cercetător șt. gr. I Sofia Popescu

DREPT CONSTITUȚIONAL

conf. univ. dr. Marius Nicolae Balan – coordonator
prof. univ. dr. Adrian Severin – coordonator
conf. univ. dr. Silviu Gabriel Barbu
prof. univ. dr. Mircea Criste

DREPT ADMINISTRATIV

prof. univ. dr. Ioan Alexandru – coordonator
prof. univ. dr. Verginia Vedinaș – coordonator
prof. univ. dr. Vasilica Negruț
prof. univ. dr. Alina Livia Nicu

DREPT CIVIL

prof. univ. dr. Săche Neculaescu – coordonator
prof. univ. dr. Iosif R. Urs – coordonator
conf. univ. dr. Iliora Genoiu
conf. univ. dr. Petruța Elena Ispas
lect. univ. dr. Ioan Morariu
conf. univ. dr. Bogdan Pătrașcu
conf. univ. dr. Carmen Todică

DREPT PROCESUAL CIVIL

prof. univ. dr. Gabriela Răducan – coordonator
conf. univ. dr. Mădălina Dinu
conf. univ. dr. Eugen Hurubă
lect. univ. dr. Nicolae Horia Țiț

DREPT PENAL

prof. univ. dr. Alexandru Boroi – coordonator
conf. univ. dr. Ionuț Andrei Barbu
conf. univ. dr. Mirela Gorunescu
asist. univ. dr. Iulia Elena Nistor
lect. univ. dr. Bogdan Virjan

DREPT PROCESUAL PENAL

prof. univ. dr. Carmen Silvia Paraschiv – coordonator
lect. univ. dr. Denisa Barbu
lect. univ. dr. Georgiana Maria Teodorescu

DREPT INTERNAȚIONAL PUBLIC

conf. univ. dr. Felicia Maxim – coordonator
prof. univ. dr. Dumitra Popescu – coordonator
ambasador prof. univ. dr. h.c. Ion M. Anghel
prof. univ. dr. Olimpiu Crauciuc
prof. univ. dr. Nicoleta Diaconu
prof. univ. dr. Irina Moroianu Zlătescu
prof. univ. dr. Gabriela Oanță
conf. univ. dr. Roxana Mariana Popescu
asist. univ. dr. Ramona Predescu

DREPTURILE OMULUI

prof. univ. dr. Nicolae Voiculescu – coordonator
asist. univ. dr. Maria Beatrice Berna

DREPTUL UNIUNII EUROPENE

prof. univ. dr. Augustin Fuerea – coordonator
prof. univ. dr. Adrian Severin – coordonator
prof. univ. dr. Irina Moroianu Zlătescu
prof. univ. dr. Gabriela Oanță
conf. univ. dr. Roxana Mariana Popescu

DREPT COMERCIAL; DREPTUL CONCURENȚEI;

DREPTUL INSOLVENȚEI

prof. univ. dr. Smaranda Angheni – coordonator
cercetător șt. gr. I Gheorghe Buta – coordonator
lect. univ. dr. Paul George Buta
dr. Dragoș Călin
lect. univ. dr. Mihaela Georgiana Iliescu
conf. univ. dr. Carmen Pălăcean
prof. univ. dr. Florentina Camelia Stoica
jud. dr. Nicoleta Țândăreanu

DREPTUL TRANSPORTURILOR

prof. univ. dr. Olimpiu Crauciuc – coordonator
prof. univ. dr. Constantin Anechitoae
prof. univ. dr. Florica Brașoveanu

DREPT BANCAR

ec. dr. Vasile Săvoiu

* în ordine alfabetică

DREPTUL MUNCII

prof. univ. dr. Alexandru Țiclea – coordonator
prof. univ. dr. Nicolae Voiculescu – coordonator
conf. univ. dr. Laura Georgescu
lect. univ. dr. Radu Ștefan Pătru
prof. univ. dr. Iosif R. Urs

DREPT INTERNAȚIONAL PRIVAT

prof. univ. dr. Ioan Chelaru – coordonator
conf. univ. dr. Aurelian Gherghie
prof. univ. dr. Adrian Severin

DREPT ROMAN

prof. univ. dr. Emil Molcuț – coordonator
lect. univ. dr. Alina Monica Axente

ISTORIA DREPTULUI ROMÂNESC

prof. univ. dr. Emil Molcuț – coordonator
cercetător indep. Cătălin Boboc
lect. univ. dr. Andrei Tinu

CRIMINALISTICĂ

prof. univ. dr. Emilian Stancu – coordonator
lect. univ. dr. Gabriela Matei
conf. univ. dr. Adrian Cristian Moise

MEDICINĂ LEGALĂ

prof. univ. dr. Valentin Iftenie – coordonator
dr. Francesca Culea
prof. univ. dr. Sorin Hostiuc

DREPTUL PROPRIETĂȚII INTELLECTUALE

prof. univ. dr. Viorel Roș – coordonator
prof. univ. dr. Teodor Bodoașcă
lect. univ. dr. Paul George Buta
lect. univ. dr. Ciprian Raul Romițan

DREPT FINANCIAR; DREPT FISCAL

lect. univ. dr. Aurelia Herling
lect. univ. dr. Ioan Morariu
prof. univ. dr. Ionica Oncioiu

DREPTUL MEDIULUI; DREPTUL URBANISMULUI; DREPTUL CONSTRUCȚIILOR

prof. univ. dr. Mircea Duțu
conf. univ. dr. Andrei Duțu
lect. univ. dr. Mihaela Paul

DREPTUL ASIGURĂRILOR

prof. univ. dr. Dumitru Badea – coordonator
prof. univ. dr. Felicia Alexandru
av. Liviu Chiric
conf. univ. dr. Laura Elly Naghi

DREPTUL FAMILIEI

conf. univ. dr. Antigona Camelia Iordana – coordonator
prof. univ. dr. Teodor Bodoașcă

DREPT MEDICAL

asist. univ. dr. Nicoleta Ramona Predescu
prof. univ. dr. Iosif R. Urs

DREPT NOTARIAL

prof. univ. dr. Liviu Bogdan Ciucă
notar publ. dr. Viorel Mănescu
conf. univ. dr. Manuela Tăbăraș

DREPTUL COMERȚULUI INTERNAȚIONAL; DREPT COMPARAT

prof. univ. dr. Adrian Severin – coordonator
lect. univ. dr. Roxana Maria Chiriac
conf. univ. dr. Carmen Pălăcean

CONSULTANȚI ȘTIINȚIFICI*

prof. univ. dr. Florian Bercea
prof. univ. dr. Emese Florian
prof. univ. dr. Evelina Oprina

prof. univ. dr. Nicolae Popa
prof. univ. dr. Constantin Sima

Evaluarea formei finale a textelor termenilor a fost realizată cu sprijinul
Institutului de Cercetări Juridice „Acad. Andrei Rădulescu” al Academiei Române

AU MAI CONTRIBUIT*

dr. Cristina Casian, asist. univ. drd. Lorena Codeia, șef lucr. dr. Mihnea Costescu, av. dr. Luiza Neagu, prof. univ. dr. Maria Niculescu, av. dr. Anne Marie Oprețoiu, dr. Cristian Păparău, dr. Mariana Roșu, conf. univ. dr. Alexandru Șerban Stănescu, conf. univ. dr. Andreea Teodora Stănescu, prof. univ. dr. Andreea Simona Uzlău

MANAGER PROIECT

Loredana Mariana Belu

MULȚUMIRI

Inițiatorii și coordonatorii volumului aduc mulțumiri colectivului Universității „Titu Maiorescu” din București format din asist. univ. dr. Maria Beatrice Berna și asist. univ. dr. Nicoleta Ramona Predescu, pentru valoroasa contribuție adusă la uniformizarea redactării și actualizarea documentării.

* în ordine alfabetică

CUVÂNT-ÎNAINTE

Apariția celui de-al treilea volum al Enciclopediei Juridice Române este un eveniment așteptat cu real interes atât de către toți cei interesați în teoria dreptului, cât și de către practicienii juriști și nejurști, care nu pot trăi decât sub cupola ordinii de drept și au nevoie să înțeleagă litera și spiritul legilor.

Cu volumul de față, care include termeni și expresii începând cu literele F, G, H, I și Î, Enciclopedia Juridică Română acoperă aproximativ jumătate din materia pe care și-a propus să o trateze, ceea ce, în sine, este o mare performanță. Aceasta se datorează competenței și efortului celor peste 100 de specialiști contribuitoari, mobilizați prin eforturile conjugate ale Universității „Titu Maiorescu” și Institutului de Cercetări Juridice „Acad. Andrei Rădulescu”, sub coordonarea competentă și inspirată a unor personalități ale dreptului românesc.

Ajunși la acest nivel de realizare a proiectului lansat în anul 2015, sub auspiciile Academiei Române, putem observa deja consolidate câteva dintre liniile directoare în temeiul cărora a fost construit.

În primul rând, coordonatorii și contributorii au obținut ceea ce și-au dorit: conexarea practică a științei dreptului cu alte științe care subsumează fenomene tot mai alert inovative în nevoia de normare, de legislație. Oamenii de știință au opinii diferite, care intră în concurs și care se modifică în timp. Chiar și așa, acest „mix” este cel care trebuie să inspire procesul legislativ, legea juridică nefiind altceva decât un model de administrare armonioasă a efectelor rezultate din acțiunea legilor obiective ale naturii, astfel cum cele din urmă au fost traduse în limbaj juridic de știința dreptului. Relevant și semnificativ totodată, subliniază coordonatorii volumului, știința dreptului este cheia de boltă a edificiului ordinii sociale sprijinit pe stâlpii de rezistență ai legilor obiective intrinsece domeniului reglementat și pe cel al reglementărilor juridice subiective. Pentru preeminența acestei științe, față de arbitrarul puterii politice ridicate la rang de lege, pledează – prin conținutul său – și volumul al treilea al Enciclopediei Juridice Române.

În al doilea rând, se remarcă încercarea de a agrega multele ramuri ale dreptului într-un ansamblu coerent, astfel încât acestea împreună să asigure și coerența prospecției și acțiunii economico-sociale.

În al treilea rând, este evidentă strădania de a uniformiza vocabularul juridic, devenit opac nu atât din cauza specializării lui, cât din aceea a lipsei de comunicare între specialiștii diferitelor ramuri ale dreptului, care au evoluat uneori fără a ține seama una de alta.

Din perspectiva nejuristului consumator de drept, implicat într-un sector esențial al vieții economice și sociale, această abordare reia entuziasmul unui nou început, a venirii unor vremuri mai așezate. Pentru că legislația, dacă este lipsită de orientare științifică, atât în actul elaborării și adoptării ei, cât și în cel al interpretării și aplicării, se poate ridica împotriva firescului raporturilor economico-sociale reglementate de ea, generând mai multe probleme decât rezolvă. Fără busola științei, puterea politică se exprimă arbitrar și aberant, cerând economicului să dea ceea ce nu poate da.

În același timp, activitatea economico-socială – inclusiv cea din domeniul financiar-bancar – este deseori bulversată din cauza contradicțiilor de concepție și normare, care apar între diferitele ramuri de drept. Prea frecvent, atunci când legitățile economice obiective sunt înțelese și servite de legea comercială, agenții economici se văd blocați de dispozițiile legii penale sau administrative, necorelate cu ordinea economică. De asemenea, legile care ordonează raporturile economice de drept intern ajung uneori să gripeze aplicarea legilor care ordonează relațiile economice internaționale.

România, aflându-se în plin proces de adoptare a monedei unice europene și de aderare la zona Euro, are în față ținte ce nu pot fi atinse numai prin strategii economice. Este necesar ca proiectarea și punerea în aplicare a acestora să beneficieze de un cadru legislativ adecvat. Un asemenea cadru nu poate fi conceput și, în același timp, nu poate fi funcțional, din perspectiva obiectivului strategic, dacă rațiunea politică, cea economică și cea juridică nu sunt congruente; și dacă accentul se pune pe represivitate, iar nu pe stimularea comportamentelor adecvate.

În fine, tot experiența practicii economice ne arată că lipsa unui limbaj juridic uniform, fie el și codificat, face imposibilă nu numai comunicarea între economiști și juriști, ci și înțelegerea și respectarea legislației în mediile antreprenoriale, oricum greu de cunoscut în condițiile inflației și instabilității legislative. Provocările și riscurile economico-financiare nu trebuie conjugate cu răspunsuri legislative ad-hoc, nestăvilite ori necer-nute de știința dreptului. Demersul enciclopedic cuprins între copertile prezentului volum, care continuă linia volumelor precedente, este, poate, cea mai importantă pledoarie adresată post-tranziției românești.

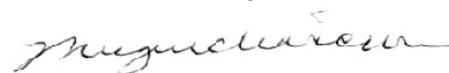
Iată motivele pentru care Enciclopedia Juridică Română merită nu numai omagiul juriștilor, interesați, desigur, să își redescopere știința și să îi admire virtuțile, precum și să se întărească pe baricadele ei în lupta cu arbitrariul reprezentat de dreptul puterii; merită și omagiul consumatorilor de legislație care nu sunt juriști, ci economiști, ingineri, medici, arhitecți, biologi, artiști de orice profil etc., și care își doresc integrarea într-o ordine de drept justă, fezabilă, eficientă, comprehensibilă, predictibilă și durabilă.

La aceste remarci trebuie adăugată și aprecierea referitoare la preocuparea coordonatorilor și contribu-torilor volumului pentru a face lumină în domeniul dreptului UE, clarificând atât aspectele controversate legate de natura juridică a edificiului european ca uniune de state și de cetățeni, cât și pe cele complexe care țin de raporturile dintre uniune și statele membre, respectiv dintre tratatele constitutive ale UE și Constituțiile naționale, pe de o parte, și dintre dreptul UE și dreptul intern național infraconstituțional, pe de altă parte.

O asemenea operă academică, cu deschidere națională și internațională, prin însăși natura sa, dar și prin conținutul său concret, este exact tipul de lucrare care trebuie să facă obiectul recunoașterii și susținerii din partea Academiei Române. Ceea ce Academia Română, cu avizul Secției de Științe Economice, Juridice și Sociologie, a și făcut.

Această susținere se dorește a fi și un stimul pentru actuala și viitoarele generații de specialiști în ducerea la bun sfârșit a proiectului, ca și pentru reluarea și perfecționarea sa continuă. Sunt încredințat că o asemenea abordare este în interesul națiunii române, atât în ceea ce privește construcția sa internă, cât și afirmarea rolului său în lume.

Academician **Mugur ISĂRESCU**
Președintele Secției de Științe Economice, Juridice și Sociologie
a Academiei Române
Guvernatorul Băncii Naționale a României

PREFATĂ

1. Cel de al treilea volum al Enciclopediei Juridice Române include termeni și expresii considerate a fi relevante pentru teoreticienii și practicienii dreptului, dar și pentru orice membru al unei societăți guvernate de lege, termeni care încep cu literele F, G, H, I și Î. Cu aceasta se poate spune că este acoperită aproximativ jumătate din materia care face obiectul acestui ambițios proiect, fără precedent în România.

Inclusiv în cazul acestui volum, care este tot o operă colectivă, au fost implicați 108 contribuitoari, specialiști în drept și în discipline complementare (economie, filosofie, logică, sociologie, politologie, psihologie, etică, istorie, medicină, informatică etc.), care își desfășoară activitatea în diverse comunități academice sau foruri ale practicienilor din întreaga țară. Eforturile lor au fost susținute prin implicarea unor personalități ale științei dreptului, care au acceptat să intervină în calitate de consultanți, și duse la ceea ce putem aprecia a fi un bun sfârșit (fie el și unul de etapă), datorită dedicației unui secretariat tehnic competent.

Concepția care a ghidat elaborarea acestei lucrări până acum, bazată pe ideile restabilirii primatului științei asupra legislației, refacerii coerenței dreptului prin sincronia ramurilor sale și unificării limbajului juridic, a pus în evidență o serie de fenomene preocupante.

2. O primă observație se referă la învățământul juridic însuși, cu mențiunea că tot ceea ce nu funcționează sau funcționează deficitar în gândirea și practica juridică își are originea în școala de drept și în ceea ce își propune să transmită aceasta celor care se inițiază în tainele respectivei profesii.

Scopul învățământului juridic este acela de a produce specialiști în știința dreptului. Prezentarea legislației, în transformarea sa istorică, ar trebui să aibă doar rolul unor studii de caz utile spre a verifica în ce măsură conceptele, principiile și raționamentele științei au fost transpuse în dreptul pozitiv.

Din această perspectivă, **componenta esențială a învățământului juridic ar trebui să fie teoria generală a dreptului, detaliată și dezvoltată apoi prin teorii generale ale fiecărei ramuri de drept.** Dispozițiile normative care nu sunt susceptibile de a fi integrate și sintetizate într-o teorie generală nu constituie o ramură de drept, ci doar expresia voluntarismului puterii politice ridicate la rang de lege, cercetarea acesteia, în cadrul procesului de învățământ, urmând a fi făcută numai pentru a se verifica congruența dintre norma de drept pozitiv și legitățile obiective ale domeniului reglementat.

Învățământul juridic nu are a prezenta legislația, inevitabil schimbătoare, ci cauzele legislației, mobilurile și logica sa internă. În acest sens, de la el se așteaptă să pună în evidență modul în care norma juridică reflectă legile de mișcare ale realității, explicând raționamentele și tehnicile prin care aceste legi obiective au fost transpuse în legi juridice ca efect al intervenției factorului subiectiv și prezentând doctrinele potrivit cărora legiuitorul sau jurisprudența pot asigura armonia colectivă, securitatea și stabilitatea raporturilor sociale. Lucrul reclamă: i. identificarea intereselor demne de protecție juridică ale tuturor subiecților de drept; ii. evaluarea lor în funcție de prioritățile generale ale unei comunități caracterizate de o anumită identitate culturală; iii. ierarhizarea lor, ca premisă pentru soluționarea concursului dintre ele. În acest sens, **învățământul juridic trebuie să prezinte beneficiarilor săi știința dreptului ca fiind cheia bolții care unește pilonul reprezentând ordinea realității obiective cu pilonul reprezentând ordinea realității legislative.**

Întrucât cunoașterea istoriei oricărui fenomen este esențială pentru înțelegerea completă și profundă a acestuia, istoria dreptului reprezintă o altă componentă de bază a învățământului juridic. Fiind *magistra vitae* (dascălul vieții), istoria este și dascălul dreptului ca știință și dascălul celor care îl studiază. **Studiul istoriei dreptului, care se cere a include și o importantă dimensiune de drept comparat, îi ajută pe juriști să înțeleagă cum s-a ajuns la configurarea sistemelor de drept cu care operează în prezent, de ce sunt ele diferite, în ce fel și din ce motive aceleași probleme și-au găsit în contexte culturale diverse alte soluții, până unde pot merge convergența, armonizarea și uniformizarea legislațiilor, precum și ce se poate copia și ce nu se poate copia de la un sistem de drept la altul.**

Învățământul juridic trebuie să asigure cunoașterea fenomenului juridic atât în ansamblul său, cât și în componentele sale (ramurile de drept), făcând absolut clare coerența întregului în care acestea se integrează, precum și logica raporturilor dintre ele, subsumat obiectivelor politice ale statului. **Cunoștințele predate în studiul fiecărei ramuri se impune să creeze deprinderi, concepții și convingeri care să nu se contrazică ori să se excludă una pe cealaltă** (ex., predarea dreptului penal, ghidat de principiul minimizării riscurilor, nu poate transmite cunoștințe care să contrazică pe cele transmise prin predarea dreptului comercial, ghidat de principiul remunerării riscului). **Dacă interdisciplinaritatea și pluridisciplinaritatea nu se transformă în modalități de gândire pe băncile școlii, atunci când și unde poate fi umplut un asemenea gol?** Când și unde se poate însuși o concepție holistică asupra unui sistem de reglementare din care izvorăște o ordine globală?

De asemenea, învățământul juridic are a se preocupa de uniformizarea limbajului juridic (ex. „subiecți” ori „subiecte”) sau de echivalarea termenilor folosiți în ramuri de drept diferite („culpa” în răspunderea civilă și „culpa” în răspunderea penală), pentru a nu se ajunge la o diversitate terminologică excesivă și nejustificată ori la omonimii înșelătoare care, în cele din urmă, să genereze nu doar confuzii, ci o adevărată incapacitate de comunicare între specialiștii diferitelor domenii juridice.

Întrucât ordinea de drept interesează toate aspectele și domeniile vieții sociale, **învățământul juridic trebuie să aibă o abordare holistică** – interdisciplinară și multidisciplinară –, materiile de studiu urmând a asigura studiul economiei (doctrinile economice), psihologiei, eticii (*quid leges sine moribus aut quid mores sine legibus*), medicinei (legale), criminalisticii, criminologiei, politologiei (doctrinile politice), administrației publice (inclusiv administrarea relațiilor internaționale) etc. Din perspectiva integrării statelor în ordinea internațională, învățământul juridic include o componentă de drept comparat și de drept internațional uniform. Numai în contextul unei asemenea abordări se poate înțelege de ce este mai important a ști cum se câștigă cauzele decât cum se câștigă disputele și că principiul este mai important decât procesul. Este suficient timp, și după terminarea facultății, pentru a aprofunda modurile de apărare a intereselor în cazuri concrete și pe cele de triumf în litigii specifice.

Tot învățământul juridic asigură formarea convingerilor referitoare la stabilirea priorităților cu privire la incidența ramurilor de drept în viața socială, oferindu-se întâietate ordonării raporturilor sociale în expresia normalității (raporturile de drept civil), față de ordonarea raporturilor sociale patologice (raporturile de drept penal), precum și ordonării raporturilor sociale specifice sistemului de drept dat (raporturile de drept național – constituțional, administrativ etc.), față de ordonarea raporturilor nespecifice (raporturile de drept internațional). **Raporturile normale între subiectele de drept civil nu pot fi subordonate logicii raporturilor patologice ordonate de dreptul penal, în timp ce raporturile de drept intern, specifice unei națiuni, nu pot fi subordonate, în expresia lor constituțională, exigențelor ordinii internaționale.**

Ținând seama de vastitatea domeniului și, respectiv, a științei dreptului, **învățământul juridic are caracter permanent și viager**, studiile universitare *stricto sensu* neputând asigura decât o introducere în sfera științelor juridice, cu accent pe capacitatea de a pune întrebările corecte și de a ști unde și cum trebuie să fie căutate răspunsurile corecte, lăsând dezvoltarea abilităților relative la formularea răspunsurilor corecte pentru perioada postuniversitară.

Elaborarea Enciclopediei Juridice Române a avut de întâmpinat dificultăți de pe urma faptului că principiile mai sus enunțate nu caracterizează învățământul juridic românesc ca sistem național (putem vorbi doar de cazuri individuale) și nici cercetarea juridică. **În prea multe situații, studiul dreptului se reduce la interpretarea legislației. Lipsiți de convingeri filosofice și etice, precum și de perspectivă istorică, la absolvirea studiilor universitare, mulți juriști sunt mai preocupați să câștige procese sau să dea satisfacție unor comandamente politice de moment, decât să se lupte pentru triumful unor principii și astfel să apropie dreptul de ceea ce publicul larg poate percepe ca fiind dreptatea sau echitatea.** Pe o asemenea piață este greu să găsești atât producătorii pricepuți, cât și consumatorii educați ai unei alte mărfi.

Inclusiv cu gândul la aceștia, **lucrarea de față se vrea a fi și o ofertă adresată celor care doresc să dezvolte o altfel de abordare academică și să învețe un altfel de drept.** Cu siguranță, acestora le va fi deosebit de utilă, atât ca sursă de informare, cât și ca mijloc de formare, precum și ca îndemn la reflecție.

3. Teoria generală a dreptului pare a fi o disciplină pe cale de dispariție.

Chiar și pe terenul științei se manifestă relația dintre cerere și ofertă. Atunci când un anumit produs științific nu se cere, producătorii acestuia opresc producția și se reprofilează.

Astfel, pe măsură ce legislația comentată are o căutare tot mai mare și consumatori tot mai mulți, numărul de autori care să insiste în cercetarea și dezvoltarea teoriei generale scade și, odată cu aceasta, scade și numărul de ore dedicate în universități disciplinei respective. Faptul este îngrijorător întrucât, **dacă în studiul dreptului ceva este cu adevărat de definit în domeniul științei, aceasta este teoria generală a dreptului. Fără însușirea acesteia, toate celelalte cunoștințe, concepții și teorii se construiesc pe nisip.**

Teoria generală a dreptului este, în același timp, sursa teoriilor generale de ramură și sistemul unificator al acestora, forța centripetă a ramurilor de drept. Datorită ei se dezvoltă științele juridice de ramură și, totodată, respectivele științe se integrează într-un ansamblu coerent.

Iată motivul pentru care am urmărit antrenarea cât mai largă a specialiștilor în teoria generală a dreptului în realizarea Enciclopediei Juridice Române, ocazie cu care am putut constata împuținarea numărului lor, dar și sentimentul pe care îl au că sunt tratați ca cercetători ai unor valori periferice și ușor exotice, servite la marile festinuri ale justiției pe post de „garnitură” la felul de mâncare principal, constând în friptura penală, civilă, comercială, notarială, administrativă etc.

Ne exprimăm speranța că Enciclopedia Juridică Română nu va fi cutia de rezonanță pentru cântecul de lebedă al teoriei generale, tratată prea adesea arogant de cei care cu mândrie se prezintă ca „practicieni” ai dreptului, sugerând nu doar o falsă opoziție între teorie și practică, ci, cu mult mai grav, inutilitatea teoriei.

Prima consecință a unor asemenea atitudini este aceea că entuziasmul teoreticienilor scade și, odată cu el, coboară și calitatea elaborărilor lor. A doua consecință, potențată și de cea mai înainte enunțată, este că ordinea de drept devine incomprehensibilă și incoerentă, transformându-se treptat într-o dezordine ascunsă de zgomotul unui limbaj pompos, amestecând fără noimă concepte așa-zis juridice, al căror înțeles adesea scapă chiar și utilizatorilor lor și care, în niciun caz, nu se articulează într-o concepție, putând primi atributul de „științifică”.

O cunoaștere aprofundată a teoriei generale (la nivel global și la nivel de ramuri de drept) ar conduce la evitarea inadvertențelor din legislație și a „inovațiilor” legislative aberante, punând certe limite voluntarismului puterii politice, exprimat prin intermediul legiuitorului. În lipsa unor asemenea limite, asigurate de conștiința profesională, slăbiciunile conștiinței morale, rămasă exclusiv sub presiunea intereselor politice, conduc la monstruoziități normative.

Pe de altă parte, uniformizarea practicii judiciare se face prin intervenția ÎCCJ. **Volumul de muncă al acesteia ar fi mult diminuat și calitatea intervențiilor sale ar fi mult sporită dacă toate variabilele legislației aplicate în cazuri de o mare diversitate ar fi ținute în spațiul constantelor juridice evidențiate de o teorie generală permanent scrutată, profund studiată și intens asimilată de toți profesioniștii dreptului.**

Enciclopedia Juridică Română se dorește a fi un îndemn și un vehicul pentru deplasarea în această direcție, adică înapoi de la fetișizarea dreptului pozitiv la respectul pentru știința dreptului, de la obsesia normei scrise la valorizarea rațiunii doctrinare, de la absolutizarea funcției copacilor la redescoperirea rolului pădurii.

4. Dreptul constituțional se conturează ca o victimă a politizării, care trebuie scăpată din prizonieratul puterii politice. În acest context, divorțului dintre legislație și știință i se adaugă conflictul acestora două cu o cutumă dezvoltată *contra legem*.

Dreptul constituțional pleacă, în mod firesc, de la analiza doctrinelor alternative privind modelul de organizare și funcționare a statului – armura politică a unei anumite comunități umane –, model incluzând

și împărțirea puterii între instituțiile statale, între acestea și membrii societății, precum și între cei din urmă. De aici se trece la transpunerea concluziilor doctrinale în termenii tehnicii juridice, instrumentul juridic de regulă folosit fiind Constituția. Aceasta are, inevitabil, un caracter general; normele sale necesită dezvoltări și detalieri legislative ulterioare, iar principiile pe care le formulează, cel mai adesea fără a le defini, cer limpeziri doctrinale și jurisprudențiale. Așadar, **pornind de la doctrină, se ajunge la formularea norme constituționale, pentru a se reveni la doctrină în scopul de a califica norma, a o evalua și a permite astfel aplicarea ei de o manieră aptă să asigure coerența și eficiența ordinii statale.** Tot acest traseu se parcurge cu rigoare științifică, voluntarismul și aproximația fiind extrem de periculoase.

Așa a procedat și legiuitorul constituțional român din 1991, care, după ce a realizat un studiu doctrinal de profunzime, a optat pentru un anumit model de republică, nedefinit în mod expres, dar făcut explicit prin funcțiile și competențele instituțiilor create, precum și prin indicarea raporturilor de putere dintre ele. Mai departe, cercetătorii dreptului constituțional au avut de calificat natura juridică a sistemului adoptat de România, făcând apel la teorie, ca la o adevărată premisă majoră a unui silogism juridic, pentru a o compara cu textul Constituției, ca premisă minoră a acestuia. **Concluzia rezultată în urma unei abordări neutre și oneste poate fi una singură: România este o republică parlamentară.**

Odată această concluzie trasă, urmează că, nici în interpretarea textului constituțional, nici în construcția sistemului legislativ infraconstituțional, nu pot fi imaginate și introduse raporturi și proceduri preluate de la alte modele republicane, la fel de respectabile, dar care nu pot funcționa decât cu garanțiile, mecanismele de autocontrol și instrumentele de autocorecție specifice logicii lor. Cu alte cuvinte, **nu putem prelua atribuțiile președintelui republicii din sistemul prezidențial, fără să preluăm și toate mecanismele de *checks and balances* (controale și contraponderi) care pun stavilă posibilelor abuzuri ale unui „șef de stat” cu o asemenea putere. A conferi președintelui unei republici parlamentare puterile președintelui unei republici prezidențiale sau semi-prezidențiale, lăsând la o parte celelalte dispoziții care circumscriu ordinea constituțională prezidențială sau semi-prezidențială, înseamnă să arunci funcționarea statului respectiv fie în haos, fie în blocaj.**

Curtea Constituțională a României a fost sesizată în repetate rânduri cu apariția unor asemenea derapaje logice sau cu apariția unor litigii juridice de natură constituțională în relațiile dintre instituțiile statului, avându-le la origine. În ultimă instanță, toate aceste controverse au conturat o tendință clară: aceea a trecerii prin pași concreți de la republica parlamentară la republica (semi-) prezidențială, doar la nivelul atribuțiilor prezidențiale, fără preluarea celorlalte reguli de funcționare ale unei asemenea republici, adică la modificarea raporturilor de putere între instituțiile constituționale fără introducerea regulilor vizând controlul exercițiului puterii în noul context și sancționarea exceselor acesteia.

În timp, deciziile Curții Constituționale, sub presiune politică, mediatică și chiar doctrinală, au fost oscilante, dar, pe măsură ce în spațiul politic înclinațiile către instituirea *de facto* a unei republici semi-prezidențiale s-au intensificat, **a apărut o reacție jurisprudențială tot mai consistentă la nivelul instanței de contencios constituțional care duce la reabilitarea regimului de guvernare parlamentar**, ceea ce înseamnă întoarcerea la supremația legii fundamentale, așa cum este ea, cu bunele și mai puțin bunele ei.

În încercarea de a tranșa lucrurile, doctrina a adoptat însă un curs periculos, întrucât este dominat de oportunism politic, iar nu de obiectivitate științifică. Acest diagnostic s-a evidențiat, o dată în plus, cu prilejul operei de elaborare a Enciclopediei Juridice Române.

Astfel, am găsit susțineri potrivit cărora, chiar dacă o calificare a regimului de guvernare a României în conformitate strictă cu dispozițiile constituționale o încadrează pe aceasta în categoria republicilor parlamentare, practica este alta și, prin consecvența ei, a schimbat regimul într-unul semi-prezidențial, cu un executiv bicefal și un președinte parte a executivului, având prerogativele de șef de stat ale Președintelui Franței, fără a avea însă și obligațiile și constrângerile constituționale ale celui din urmă (reamintim că sistemul semi-prezidențial francez a fost adoptat în condițiile speciale ale eșecului republicii bazate pe absolutizarea principiului separației puterilor în contextul războiului amorsat de autodeterminarea Algeriei, și

pentru un om special, cu trăsături de „lider-zeu” – generalul Charles De Gaulle; acest sistem, criticat astăzi și în țara de origine, este, potrivit experților francezi înșiși, incompatibil cu tradițiile istorice, culturale și constituționale, precum și cu realitățile psiho-politice românești).

Astfel s-a ajuns, practic, să se susțină că o cutumă a putut modifica ordinul, dacă nu expres, cel puțin explicit, al contractului social care este Constituția României, adoptată de națiunea română prin referendum. Cum, principial, o asemenea teză este de nesusținut din punct de vedere științific, nu se poate spune altceva decât că politicul a luat ostatic știința dreptului constituțional.

Pentru o lucrare de talia Enciclopediei Juridice Române nu este posibilă folosirea sintagmei „șeful statului” cu referire la o Constituție care, spre deosebire de cele ale altor state, nu o menționează niciodată, pe motiv că aceasta se regăsește în presă. Iată de ce nici nu am folosit-o.

Nu este posibil pentru o lucrare cu ambițiile științifice ale Enciclopediei Juridice Române să afirme că executivul României este unul bicefal, când, statuând că rolul Președintelui Republicii este cel de mediator între puterile statului, acesta este plasat în afara lor, deci și în afara executivului. Argumentul că aceasta ar fi poziția doctrinei nu rezistă. **Enciclopedia de față este ea însăși doctrina, și încă o doctrină ce nu poate fi ocolită fără argumente solide, apte a convinge că aceeași persoană este în același timp și mediator, și jucător.**

Cum eventuala calitate a Președintelui, de membru al executivului, ar exclude rolul său de mediator, și cum instituirea unui rol de mediator în ordinea constituțională a statului român trebuie să fi dat expresie unei nevoi ce nu poate rămâne nesatisfăcută (căci *interpretandus est potius ut valeat quam ut pereat*), urmează că admiterea bicefalismului înseamnă că o funcție necesară rămâne neîndeplinită. Un asemenea gol în aplicarea Constituției nu poate fi umplut decât prin renunțarea la teza semi-prezidențialismului.

Aparenta contradicție dintre calitatea Președintelui de „reprezentant al statului” și cea de „mediator între stat și societate” nu poate fi conciliată decât dacă se înțelege că el nu este „reprezentant al intereselor statului”, pe care ar fi ținut să le negocieze ca mandatar (aceasta este funcția Guvernului), ci „personificarea simbolică a statului”. Dacă reprezentarea nu este simbolică, medierea este imposibilă și atunci ar însemna că legiuitorul constituant ori a scris lucruri fără sens, ori a identificat necesitatea unui rol pentru îndeplinirea căruia nu a desemnat pe nimeni. Abia aceasta este inadmisibil.

Lucrarea de față caută, în limitele oferite de tipologia ei, să facă lumină în toate aceste privințe, extrăgând concluziile din demonstrație, iar nu forțând demonstrația pentru a confirma concluzii prestabilite spre a face plăcere veleităților politice. Niciuna dintre controversele mai înainte amintite nu a fost ocolită sau lăsată fără un răspuns. Aici se găsește, poate, una dintre contribuțiile noastre cele mai importante la dezbateră științifică privind ordinea constituțională a României.

5. Cercetarea și conceptualizarea dreptului Uniunii Europene, altminteri aflate într-un stadiu incipient, au reprezentat o altă sfidare pentru contributorii Enciclopediei. În acest context, doctrina și practica de până în prezent evidențiază două extreme: pe de o parte, se susține că, UE nefiind o federație, dreptul său nu are cum prevala asupra celui național (opinie minoritară în România); pe de altă parte, o anumită interpretare a tratatelor constitutive ale UE, astfel cum au fost completate de tratatele de aderare a statelor membre, insistă că dreptul UE are prioritate inclusiv față de Constituțiile naționale (opinie cu tendința de a deveni, dacă nu majoritară, totuși dominantă).

De fapt, aceasta este principala dacă nu chiar singura problemă de ordin științific pusă de dreptul UE: raportul dintre dreptul „federal” european și dreptul național, dintre competențele legiuitorului european și cele ale legiuitorului național. Pe acest fundal s-a ridicat și problema relației ierarhice dintre tratatele constitutive ale UE (inclusiv hotărârile CJUE) și Constituția României (inclusiv deciziile CCR).

La nivelul general al UE, instituțiile europene interpretează tratatele de o manieră extensivă, astfel încât își arogă competențe de legiferare în domenii în care nu li s-au atribuit puteri. Așa s-a ajuns, de pildă, ca principiul potrivit căruia toți membrii trebuie să lucreze la consolidarea „statului de drept” (concept ale

cărui criterii de definire nu au fost negociate și codificate), ca fiind una dintre valorile comune apărute de Uniune, să fie citit ca oferind instituțiilor europene puterea de a controla, critica și impune inclusiv organizarea judecătorească la nivel național. Mai mult, s-a făcut legătura între îndeplinirea presupuselor obligații ale statelor membre privind edificarea „statului de drept” și drepturile lor de acces la fondurile europene, făcându-se din cea dintâi o condiție a beneficiului celor din urmă. În fine, CJUE a mai hotărât că dreptul UE ar avea întâietate inclusiv față de „legile de origine constituțională” ale statelor membre, ceea ce a făcut să se creadă că nici Constituțiile naționale nu mai au prioritate față de tratatele și legislația UE.

De cealaltă parte, **unele Curți constituționale naționale (ex. Curtea Constituțională a Germaniei) au procedat identic în ceea ce privește interpretarea Constituțiilor proprii și au „constituționalizat” legi interne sau chiar politici fără relevanță constituțională, pentru a bloca aplicarea unor norme de drept al UE sau a unor decizii fundamentate pe acestea.** Pe această cale, aflată în afara tratatelor constitutive ale UE, sfera de aplicabilitate a dreptului UE a fost drastic restrânsă, deschizându-se totodată calea unui pluralism normativ european care prezintă riscul de a face imposibilă orice coerență și eficiență a politicilor federale europene.

Enciclopedia Juridică Română a trebuit să își determine locul în mijlocul acestui foc încrucișat, risipind, pe cât posibil, confuziile generate de ambiguitățile redacționale ale tratatelor europene, explicabile prin nenumăratele compromisuri politice aflate în spatele lor.

Astfel, **prin definițiile date termenilor și expresiilor de drept al UE, am relevat că tratatele constitutive, în evoluția lor, au ajuns la stadiul în care să dea naștere unei structuri de tip federal, uniune de state și de cetățeni.** Sintagma „metodă comunitară”, folosită pentru a indica felul în care sunt planificate și gestionate politicile Uniunii, este de fapt menită a acoperi adevărul că Uniunea funcționează deja pe baze federale. Așa stând lucrurile, **este evident că există un drept federal european, a cărui aplicare este vegheată de un sistem judiciar federal (deocamdată subdimensionat sub aspect instituțional) și care trebuie să se bucure de respect în toate statele membre.**

Această federație este însă una *sui-generis*, în sensul că statele membre care au constituit-o au fost, la data constituirii, state-națiune suverane care, potrivit Constituțiilor lor, nu puteau ceda suveranitate, ci numai delega exercițiul atributelor aferente acesteia. **Statele respective rămân suverane, pentru ceea ce au delegat păstrând, ca să zicem așa, „nuda suveranitate”, a cărei substanță o pot recupera prin exercitarea dreptului de a se retrage din Uniune. În măsura în care este federație, UE este o federație de state-națiune.**

Totodată, statele fondatoare, precum și cele care au aderat ulterior nu au înțeles ca delegarea exercițiului respectiv să acopere întreaga sferă a suveranității lor, ci numai o parte relativ mică a acesteia. **Pentru a proceda astfel și a construi o structură de putere transnațională (nu supranațională) în care să fie integrate, statele pomenite au trebuit să aibă permisiunea Constituției naționale, altminteri angajamentul lor fiind nul de drept.**

Apariția suprastructurii federale europene a fost posibilă întrucât, dincolo de interesele comune care au constituit motorul politic al procesului, s-a putut identifica un numitor comun al ordinii constituționale a tuturor suveranităților naționale constitutive. **Pentru ca un stat să se angajeze în condițiile tratatelor constitutive ale UE, acestea trebuiau să fie conforme cu Constituția sa; și invers, pentru ca un stat să devină membru al UE pe baza tratatelor constitutive ale UE, Constituția sa trebuia să fie conformă cu prevederile acestora. Pe cale de consecință, pivotul în jurul căruia se învâрте sistemul de drept al UE este format din Constituțiile naționale cu ceea ce ele au comun; restul, fără a fi neapărat comun, este compatibil.**

Este de observat, în plus, că statele-națiune europene care s-au federalizat nu au făcut-o cu scopul de a dispărea, ci cu acela de a se salva. Aceasta atât în lupta cu forțele centrifuge interne, cât și în cea cu forțele dominatoare externe; atât în fața amenințărilor subsecvente neputinței de a satisface exigențele societăților naționale, cât și în fața competiției cu puterile globale, evadate de sub controlul politic național (capitalul globalizat, crima globalizată, terorismul globalizat, birocrăția globalizată etc.).

În asemenea circumstanțe, apare că **dreptul UE trebuie să prevaleze, cu garanțiile oferite de CJUE, asupra dreptului intern al statelor membre, căci altfel demersul federal nu ar mai avea nici coerență, nici eficiență, dar aceasta numai în măsura în care normele de drept federal sunt conforme cu prevederile Constituțiilor naționale, astfel cum sunt ele interpretate de instanțele de contencios constituțional ale fiecărui stat, de o manieră care să ofere un spațiu cât mai generos de afirmare a deciziilor federale – legislative și politice. Amploarea acestui spațiu se determină prin aplicarea principiului cooperării loiale între membrii UE, ceea ce exclude extinderile forțate de competențe și conexiunile abuzive, presupunând totodată existența unui adevărat *animus cooperandi* asociat unei autentice *affectio societatis*.**

Nutrim speranța că definițiile Enciclopediei Juridice Române vor reuși să aducă un progres sensibil în direcția înțelegerii dreptului UE și a raporturilor sale cu sistemele de drept național ale statelor membre; acesta fiind, repetăm, principalul, dacă nu chiar singurul aspect care interesează știința dreptului UE.

O atare înțelegere va permite și instanțelor judecătorești române să iasă din dilema dublei lor identități, ca instanțe naționale și federale în același timp, pentru a-și îndeplini rolul fundamental încredințat lor, și anume acela de a aplica legea română în interes românesc. **Chiar dacă naționalul și federalul european merg azi mână în mână, ele nu pot fi lăsate pe mâna aceleiași persoane (instituții).** Rezolvarea unei atari probleme necesită elaborări *de lege ferenda* atât la nivel național, cât și la nivel european.

6. Elaborarea volumului pe care îl prefațăm, ca, de altfel, și cea a volumelor precedente și, cu siguranță, a celor care vor urma, a relevat și alte aspecte interesante și preocupante. Fără a mai intra în detalii, ne limităm la enumerarea rapidă a câtorva, legate de alte ramuri ale dreptului (civil, penal, procesual).

Astfel, în materia dreptului civil, a ieșit în evidență apariția unor concepte sau teze noi, născute din eferescența intelectuală, nu totdeauna necesară, a unor școli de gândire juridică europene sau nord-americane. Exemplul abandonării concepției clasice de drept privat, potrivit căreia raționamentul juridic nu cunoaște alte noțiuni de bază („numerele prime” ale dreptului) în afară de „persoane” și „bunuri”, „drepturi” și „obligații”, la care se adaugă „răspunderea”, pentru a face distincții aparent subtile, dar, la o cercetare mai atentă, inutile, cum ar fi cea între „obligație” și „îndatorire”, celei din urmă corespunzându-i un „interes neprotejat juridicește”, dar generator de drepturi (sic!), este numai unul dintre cele posibile.

Acestuia i s-ar putea adăuga și reglementării, în foarte discutabilul nou Cod civil român, a unei instituții privind efectele imposibilității de executare a obligațiilor, care coexistă cu clasica exonerare de răspundere pentru neexecutare. Este posibil ca autorii Codului să fi urmărit a include astfel în dreptul pozitiv toate nuanțele evidențiate de doctrină în materia dreptului contractelor. Rezultatul nu face decât să dovedească împrejurarea că **niciodată universul infinit al gândirii critice (știința dreptului) nu va putea fi înghesuit în limitele textelor de drept pozitiv fără să creeze o armură legislativă, aparent ideală, întrucât se mulează perfect pe corpul raporturilor sociale, dar atât de grea, încât nimeni nu o poate îmbrăca și purta.**

Tot pe acest teren, **contribuitorii Enciclopediei au avut a face față efectelor hibridizării dreptului continental european (familia de tradiție romanistă) cu cel de *common law*.** Astfel, preluată din *common law*, instituția „impreviziunii” trebuie tratată ca o cauză de stingere a obligației, așa cum este la origine, spre deosebire de instituția „forței majore”, cunoscută în dreptul continental european de pe când dreptul roman s-a întâlnit cu dreptul canonic, care este o cauză de exonerare de răspundere. Cu o asemenea precizare, reglementarea ar putea fi mult mai clară și aplicarea ei mult mai scutită de incertitudini.

Cam la fel se pune problema și cu preluarea instituției „insolvenței”, din dreptul de *common law* american, pentru confortul partenerilor de afaceri transatlantici, pe când dreptul neolatin (precum cel românesc) dispunea deja de o foarte performantă instituție a „falimentului”. Conviețuirea celor două instituții ridică unele probleme ce se cer rezolvate în plan doctrinal pentru a se evita nefericite confuzii și coliziuni.

Tot astfel, pentru moment, **intervenția doctrinei este necesară spre a depăși consecințele nefericite ale unificării dreptului privat românesc, respectiv ale trecerii de la dualismul dreptului privat la monismul său, materializată într-un singur cod civil care a omis să facă indispensabile distincții între raporturile**

juridice dintre subiectele de drept civil și cele dintre subiectele de drept comercial. În opera de elaborare a prezentei Enciclopedii am încercat să suplinim această lacună și să corectăm acest defect, marcând atât diferențele de esență, cât și pe cele de regim.

Cu privire la dreptul penal, ceea ce a frapat cercetătorul este faptul că, în ultimii ani, **cultura dubiului, care ar fi trebuit să circumscrie cercetarea și condamnarea faptelor penale, a fost înlocuită cu cultura suspiciunii.** De asemenea, în lipsa unei teorii suficient elaborate referitoare la cauzele mediate ale legii penale, la rosturile sale sociale, s-a ajuns la interpretarea ei tehnicist-justițiaristă, care face ca fapta comisă să nu fie pusă în context social concret spre a i se măsura pericolozitatea și a se vedea dacă nu cumva condamnarea ei și, pe cale de consecință, a făptuitorului ei creează mai multe probleme decât rezolvă (de exemplu, în situația unei acute lipse de specialiști în anumite domenii medicale, a-i aplica unui medic condamnat pentru luare de mită pedeapsa complementară a interzicerii practicării profesiei echivalează nu doar cu o excludere a persoanei respective din societate, ceea ce neagă rolul recuperatoriu al pedepsei, dar îi pedepsește și pe pacienți, încălcându-le dreptul la asistență medicală).

Aceeași mentalitate caracterizează și domeniul dreptului procesual penal. **Condamnarea este pe primul plan, iar nu aflarea adevărului, procesul echitabil și respectul drepturilor omului sau măcar acoperirea prejudiciului.** Așa se face că s-a ajuns: i. ca infracțiunile economice să fie mai aspru pedepsite decât cele cu violență; ii. ca necesare legi de amnistie și grațiere să nu poată fi adoptate întrucât s-au blocat în fractura logică ce făcea ca ele să se aplice unor infracțiuni sau infractori cu grad de pericolozitate mai mare decât cel al faptelor de corupție și al autorilor acestora, excluși aprioric din rațiuni psiho-politice; iii. ca simple glume sau vorbe aruncate în vânt să fie tratate drept infracțiuni de pericol, chiar dacă nici cel mai mic gest material nu a confirmat rezoluțiunea infrațională; iv. ca sentințele de condamnare să fie pronunțate pe baza unor speculații așa-zis logico-juridice, în loc să se întemeieze pe probe generatoare de convingeri mai presus de orice dubiu rezonabil.

Toate acestea nu sunt doar consecințele necunoașterii dreptului sau ale ingerințelor politicului în actul de justiție, ci și ale lipsei unei conștiințe profesionale și a unor convingeri de etică juridică, cu a căror formare și asimilare trebuia început pe băncile școlii. O atare realitate se reflectă negativ atât în faza de elaborare a legilor, cât și în cea de interpretare și aplicare a lor.

Acestea fiind spuse, este cazul să mai adăugăm regretul că acestei Enciclopedii îi lipsește, în mare măsură, aportul specialiștilor criminologi. Cu certitudine, **viitoarele ediții și, înaintea lor, viitoarele volume vor trebui să rezerve un loc mult mai mare acestei alte discipline pe cale de dispariție, în ciuda importanței sale excepționale, care este criminologia – știința fenomenului infrațional.**

7. Volumul pe care îl prefațăm, ca și cele care i-au precedat, este o expresie a legăturii dintre uniformitate și diversitate.

Coordonatorii și echipa redacțională s-au îngrijit ca stilul textelor să fie același, profunzimea abordării să fie egală și punctele de vedere să nu se contrazică, mai ales când era vorba despre termeni înrudiți.

Pe de altă parte, nu s-a putut și nu s-a dorit să se șteargă diferențele de personalitate și viziune dintre contribuitori. **Chiar dacă lucrarea este o operă colectivă, motiv pentru care numele tuturor contribuitorilor se găsește menționat la începutul volumului, iar nu la finalul fiecărei definiții, nu a fost intenția nimănui, și nici nu a stat în puterea cuiva să treacă peste ceea ce fiecare contribuitor a vrut și a putut să ofere sau să preia răspunderea acestuia.**

În realizarea acestui volum, s-a considerat potrivită și inserarea unor fotografii care, pe de o parte, reproduc documente sau surprind imagini din istoria României, relevante în ceea ce privește construcția statului și dreptului român, cu un accent special asupra evoluției mediului academic românesc, iar pe de altă parte, evocă figuri devenite legendare ale școlii române de drept, ale Almei Mater în general, care impun, dincolo de hotarul vieții lor pământești, respectul, recunoștința și neuitarea noastră, a urmașilor lor, în veacul veacurilor.

Adresăm mulțumiri speciale Bibliotecii Academiei Române, domnului acad. prof. ing. Nicolae Noica – directorul general al acesteia, pentru a fi permis accesul la documentația aflată în patrimoniul instituției și inserarea unor imagini fotografice dintre cele păstrate acolo în paginile prezentului volum. Mulțumim, de asemenea, colaboratorilor săi, Alina Popescu și dr. Emanuel Petac, pentru selecția materialului fotografic.

Enciclopedia Juridică Română reflectă capacitatea școlii române de drept de a produce, în orizontul anilor 2020, lucrări științifice de o asemenea anvergură. Este mult? Este puțin? Cu trecutul nu ne putem compara, întrucât o asemenea lucrare nu a fost scrisă până acum în țara noastră. Cu viitorul, de asemenea, întrucât nu avem capacitatea ghicitului în globul de cristal. **Putem doar spera că viitorul va fi mai bun și că oameni mai talentați, mai școliți și mai dedicați, plecând de la ceea ce noi le vom fi lăsat moștenire, vor face mai mult și mai bine. De va fi așa, înseamnă că efortul nostru nu va fi fost în van și strădania noastră va fi meritat.**

Coordonatorii generali ai volumului

F

F

F (dr. trans.), pavilion literal, din Codul Internațional de Semnale Maritime, prin care se trimite mesajul: „Sunt în dificultate! Comunicați cu mine!”

fabricant/producător al unei baze de date (dr. prop. int.), persoana care face o investiție substanțială, calitativă și cantitativă, în vederea obținerii unei baze de date (o culegere de opere, de date sau de alte elemente independente, dispuse într-o modalitate sistematică sau metodică și în mod individual accesibilă prin mijloace electronice ori prin altă modalitate). Baza de date poate fi originală ori lipsită de originalitate. Atunci când este originală, creatorul ei are calitatea de autor (opera sa fiind una derivată) și va beneficia de drepturile conferite de lege autorilor de opere derivate, fiind admisibil și cumulul de protecție (prin drept de autor și drept *sui-generis*). Când baza de date este lipsită de originalitate, persoana care investește sau realizatorul acesteia este considerat **f./p.b.d.**, dreptul acestuia fiind reglementat ca drept *sui-generis* în cadrul legii dreptului de autor. Pot exista baze de date neprotejabile prin drept de autor sau drept *sui-generis* (ex.: o listă de băuturi, o listă alfabetică a cărților dintr-o bibliotecă etc.), Directiva 96/9/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 11 martie 1996 privind protecția juridică a bazelor de date permite fabricantului unei astfel de baze să stabilească prin contract utilizarea ei (caz în care drepturile și obligațiile fabricantului și utilizatorului sunt stabilite convențional). Realizatorul sau **f./p.b.d.** (fără a deosebi dacă este sau nu originală) are dreptul patrimonial exclusiv de a autoriza și de a interzice extragerea și/sau reutilizarea totalității bazei de date sau a unei părți substanțiale din aceasta, evaluată calitativ sau cantitativ. Scopul protecției conferite (ca și în cazul producătorilor de fonograme și video-grame) constă în încurajarea realizării/producerii de baze de date (în considerarea utilității lor), protecția investițiilor și rentabilizarea acestora. Dreptul *sui-generis* asupra bazei de date aparține, *ope legis*, celui care face investiția substanțială calitativă și cantitativă în realizarea acesteia. „Investiția cantitativă și calitativă” nu se

limitează însă la cea financiară, aceasta implicând și muncă intensă, cunoștințe și alte mijloace consacrate căutării elementelor existente și grupării lor în această bază.

facere (dr. roman), a face ceva pentru creditor; consta fie într-o acțiune (construirea unei case), fie într-o abținere (de la o tulburare).

faci sed iure feci (lat.) „am făcut, însă așa cum ordonă legea”, expresie folosită pentru a consacra regula în acord cu care săvârșirea unei fapte ordonate de lege nu poate atrage răspunderea penală. Comiterea faptei în condițiile indicate de lege nu va constitui infracțiune, nu va fi reproșată autorului său, fiind incidentă una dintre cauzele justificative prevăzute de legea penală, respectiv exercitarea unui drept sau îndeplinirea unei obligații.

facies (med. leg.), aspectul caracteristic al feței ce presupune modificarea fizionomiei determinată de un traumatism (f. posttraumatic), de o afecțiune organică (f. adenoïdian; f. tiroïdian, f. hepatic, f. miopatic etc., uneori condiționat genetic – f. mongoloid – downian etc.) ori psihică (f. maniacal, f. melancolic, f. catatonice etc.), de o stare de afect (bucurie, tristețe etc.) ori agonală (f. hipocratic); spre deosebire de fizionomie, f. semnifică o stare morbidă.

facilitarea șederii ilegale în România (dr. pen.), infracțiune prevăzută în C. pen., care constă în fapta de a înlesni, indiferent de mijloace, rămânerea ilegală a unei persoane pe teritoriul României, dacă acea persoană este victimă a unei infracțiuni de trafic de persoane, de minori sau de migranți și nu are nici cetățenia română și nici domiciliul în România. Suntem în prezența unor variante agravate ale acestei infracțiuni atunci când această faptă a fost săvârșită în scopul obținerii unui folos patrimonial, direct sau indirect, ori dacă fapta a fost săvârșită de către un funcționar public (v.) care se afla în exercițiul atribuțiilor de serviciu. Atunci când faptele descrise mai sus sunt săvârșite cu privire la un alt străin aflat ilegal pe teritoriul României, ne aflăm în prezența unei cauze de

reducere a pedepsei (situație în care limitele speciale ale pedepsei se reduc cu o treime). Dacă mijlocul folosit pentru săvârșirea infracțiunii de **f.ș.i.R.** constituie el însuși o infracțiune, se aplică regulile concursului de infracțiuni. În aparență, legiuitorul sancționează mai sever ajutorul dat unei persoane aflate în dificultate (victima unei infracțiuni de trafic de persoane, de minori sau de migranți), care nu are cetățenia română și nici domiciliul în România, decât ajutorul dat unui alt străin aflat ilegal pe teritoriul României, care nu este victima unei infracțiuni de trafic de persoane. Această aparență inechitate se explică prin aceea că legiuitorul a dorit să descurajeze interacționarea cetățenilor români și a persoanelor fără cetățenie română, având domiciliul în România, cu grupările de crimă organizată și victimele acestora, lăsând autoritățile judiciare să soluționeze problemele majore ale traficului de persoane. Legea nu a dorit să pună în dificultate victimele crimei organizate, ci a dorit ca ele să se adapteze exilului autorităților specializate în acordarea de asistență de acest gen. Raportul dintre cele două variante ale infracțiunii se impune a fi evaluat sub aspectul echității; având în vedere starea de tulburare psihologică a victimei infracțiunii de trafic de persoane, poate fi apreciată ca excesivă incriminarea (ca variantă-tip) a faptei de **f.ș.i.R.**, dacă fapta este săvârșită în favoarea acestei victime. Regimul penal mai favorabil, aplicabil faptei de **f.ș.i.R.**, dacă aceasta este săvârșită față de un alt străin aflat ilegal pe teritoriul României, poate fi apreciat ca injust prin raportare la varianta-tip a infracțiunii.

facilitate (t. g. d.), act de voință cu efecte juridice prin care o persoană fizică sau juridică, titulara unui drept recunoscut de lege, înlesnește și creează condiții speciale în favoarea unui terț sau a unui cocontractant cu care se află într-un raport de drept. Prin acordarea **f.**, părțile înțeleg să modifice de comun acord raportul juridic, astfel încât se creează posibilitatea ca una dintre acestea să dobândească un avantaj de care, în condiții normale, stabilite de cadrul inițial, legal sau convențional, nu ar fi putut să beneficieze. **F.** acordată se realizează conform condițiilor legale imperative sau stabilite de către părțile raportului juridic, cu respectarea ordinii publice și a bunelor moravuri.

facilitate de credit (dr. com.), specie a împrumutului de consumație concretizată într-un contract prin care o parte, denumită *finanțator* (instituție de credit, instituție financiară nebancaară sau altă entitate autorizată prin lege

specială), se obligă să aibă disponibilă o sumă de bani, pentru o perioadă de timp determinată sau nedeterminată, la dispoziția celeilalte părți, denumită *client* (persoană fizică sau persoană juridică), pentru cazul în care clientul se va hotărî să o utilizeze. Clientul poate face (re)trageri din suma pusă la dispoziția sa, potrivit contractului, iar, în funcție de retragerile efectuate, contul current al clientului va fi alimentat periodic de către finanțator, în modalitatea stabilită prin contract. **F.c.** este un contract constitutiv de drepturi de creanță (**v.**), iar nu de drepturi reale (**v.**), deoarece prin încheierea acestuia nu se transmite dreptul de proprietate (**v.**) asupra sumei de bani, care rămâne în proprietatea finanțatorului, fiind doar pusă la dispoziția clientului. Clientul poate efectua retrageri succesive din suma pusă la dispoziția sa, iar rambursarea sumelor de bani împrumutate poate fi efectuată integral la finalul contractului sau poate fi efectuată periodic, succesiv, caz în care suma disponibilă se reînnoiește (rambursarea periodică a sumelor împrumutate permite reutilizarea lor imediată). Cele mai frecvente forme ale **f.c.** întâlnite în practică sunt: linia de credit, creditul *revolving*, cardul de credit, deschiderea de credit în cont curent (creditul *overdraft*).

facilitate de finanțare (dr. bancar), a) denumire generică dată unor produse bancare de credit acordabile clientului mai lesne decât altele; și avantajul economic la client, și denumirile/clasificările în practica bancară sunt relative. Mai cert e avantajul de timp la client, fiind, de regulă, produse bancare tehnic instrumentate anume pentru a fi repede și ușor de recunoscut și de folosit de către comercianții profesioniști la achizițiile clientului: i) ca mijloc de plată (fără numerar): cecul, descoperitul de cont (*overdraft*), creditul de afaceri (linia de credit, creditul sezonier, creditul periodic/*revolving*, creditul pentru acoperirea golului de casă), cardul de credit pentru cheltuieli de serviciu; ii) ca mijloc de garantare/asigurare a plății (avalul băncii pe cambie, biletul la ordin, scrisoarea de garanție bancară, acreditivul); b) în comerțul cu bani: rabat anunțat/afirmat de la condițiile obișnuite ale pieței sau chiar ale creditorului, acordabil unor beneficiari pe care creditorul îi precalifică urmând legea aplicabilă și/sau interesele sale. De regulă, sunt construite asociat cu o anume fereastră de oportunitate (ex.: vârsta) ori cu o conjunctură, pe o strategie de vânzări similară soldării bunurilor: i) la distribuirea/revânzarea fondurilor/subvențiilor/garanțiilor publice, băncile instrumentează facilități de creditare a persoanelor fizice de tip inaugural (tip prima casă, prima afacere) sau evolutiv:

pentru sănătate și educație (studii superioare, lucrări dentare); creditarea consumului personal (turism, dezvoltare personală, cumpărare automobil, fără obiect anume) nu poate fi obiect pentru facilități economice; ii) la distribuirea/revânzarea fondurilor/subvențiilor/garanțiilor publice, băncile instrumentează facilități de creditare a persoanelor juridice de tip IMM pentru dezvoltare, cercetare-inovare și recalificare-reprofilare; iii) la vânzarea propriilor fonduri, creditorii comerciali nu au decât obligația să obțină profit în condiții de control al riscurilor și costurilor operaționale; facilitatea acordată de creditor nu este deci de finanțare (cu cedare de profit către debitor), ci la finanțare (strict simplificarea/automatizarea procedurii la acordarea împrumutului, ceea ce, oricât va afecta costurile creditorului, va trebui recuperat din veniturile sale obținute din dobânzi și comisioane pentru a nu afecta realizarea țintei de profit global); c) termen rezervat în jargonul principalelor organisme și organizații financiare internaționale pentru finanțarea, de regulă, prin programe ale guvernului, la cererea sau cu aprobarea acestuia: i) a dezvoltării ramurilor economice, a teritoriului, a măsurilor de mediu și a celor de refacere după calamități naturale. De obicei, se acordă țărilor cu dezvoltare economică modestă (Banca Mondială, BEL, BDCE); ii) pentru probleme ale balanței de plăți a unei țări membre cu venituri mici (engl. *low-income country* – LIC), FMI îi poate acorda împrumuturi speciale pe care le denumește „facilități”. Probabil că sunt nu numai singurele înlesniri economice reale (dobânzile sunt simbolice), dar și singurele posibile pentru astfel de țări pentru care piețele financiare private rămân închise. FMI încearcă poate să le aducă la condiția de a fi admise pe acele piețe. Deși obiectul facilităților sale e balanța de plăți deficitară, FMI o consideră doar o oglindă a dezechilibrelor economiei profunde ce trebuie îndreptate sustenabil. Facilitățile (ca și celelalte credite de la FMI) sunt condiționate de angajamentul țării membre debitoare să își ajusteze politicile economice până îndreptă cauzele pentru care a cerut ajutorul financiar al FMI. Prin acest angajament, celelalte țări membre se asigură că debitorul va putea rambursa creditul. Răspunderea și proprietatea națională asupra deciziilor ajustării economice promise sunt inalienabile, dar FMI asistă guvernul în teren. Valoarea adăugată a facilităților FMI e tocmai programul de asistență pe care îl desfășoară pentru eficientizarea utilizării propriului credit în teren, în țara membră debitoare, prin conlucrare cu autoritățile responsabile pentru reformă, restructurare sau asanarea debitelor trecute. FMI poate acorda în prezent membrilor

săi următoarele facilități: – facilitatea de credit *standby* FMI (engl. *Standby Credit Facility* – SCF, a nu se confunda cu Acordul Stand-by, *Standby Agreement* – SBA) e destinată țărilor membre cu venituri mici, cu necesități de echilibru pe termen scurt al balanței de plăți. Sursa SCF e Fondul pentru reducerea sărăciei și de creștere (engl. *Poverty Reduction and Growth Trust* – PRGT), din care, anual, se pot acorda în total cca 1 mld. USD credite cu dobândă nesemnificativă, chiar zero, cu predilecție în perioadele de șocuri sau crize de și până la doi ani asistență FMI în teren; – f.f. extinsă (engl. *Extended Fund Facility* – EFF) e destinată țărilor membre care se confruntă cu grave probleme de echilibru al balanței de plăți pe termen mediu, din cauza deficitelor structurale care necesită timp pentru a fi rezolvate. În comparație cu asistența acordată în cadrul Acordului *stand-by*, facilitatea EFF oferă o implicare mai lungă a FMI – credit cu o perioadă mai lungă de rambursare și până la 4 ani asistență pentru implementarea de reforme structurale pe termen mediu; – facilitatea de credit extinsă (engl. *Extended Credit Facility* – ECF) e destinată țărilor membre cu probleme cronicizate în echilibrarea balanței de plăți. Sursa ECF e Fondul pentru reducerea sărăciei și de creștere (engl. *Poverty Reduction and Growth Trust* – PRGT). ECF este principalul instrument al FMI pentru a oferi sprijin pe termen mediu țărilor membre cu venituri mici ca parte a asistenței de 3-5 ani pe care o acordă pentru reforme structurale mai largi; – facilitatea de credit rapid (engl. *Rapid Credit Facility* – RCF) e destinată țărilor membre cu venituri mici care solicită punctual și conving operativ FMI că se confruntă cu o necesitate urgentă a balanței de plăți din cauze excepționale (șocuri economice, dezastru naturale, fragilitatea situației interne). RCF e doar un credit acordat rapid, fără condiționare de performanța economică viitoare, și nu e însoțit de asistența FMI pe teren (dar FMI poate oferi sprijin politic pentru catalizarea ajutorului extern). Facilitățile FMI au fost mai mult criticate din perspectiva rezultatului lor. După decenii de ajutor financiar/facilități, majoritatea țărilor cu venituri mici au rămas pe pozițiile lor inițiale din „coada” clasamentului. Dobânzile relativ mici le-au stimulat să contracteze împrumuturi mai mari de la FMI, pe care le păstrează restante. Au rămas țări lipsite de acces la piețele de capital care găsesc în FMI unicul creditor pentru a supraviețui ca state; d) sintagmă larg utilizată în discursul public și comercial, sugerând regimul special acordat receptorului deja bonificat. E evident aportul tehnicilor de vânzări: în ofertele băncilor engleze sunt folosite nu mai puțin de 15 sinonime flatante pentru